

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Klára Gregorová

Africké souvislosti migrace do Evropy na počátku 21. století

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Africké souvislosti migrace do Evropy na počátku 21. století vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů, literatury a elektronických zdrojů.

V Olomouci dne 6.12.2021

Podpis.....

Poděkování

Mé poděkování patří panu doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za odborné vedení, za pomoc a cenné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Knihovně Univerzity Palackého v Olomouci a Ministerstvu kultury České republiky za podporu v oblasti literárních zdrojů a volný přístup do Národní digitální knihovny ČR (Kramerius) v době pandemie onemocnění COVID-19.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 Teoretický a metodologický rámec práce.....	6
2 Teoretické aspekty migrace	7
2.1 Definice migrace.....	7
2.2 Typologie migrace	9
2.3 Typologie migrantů	12
2.4 Příčiny migrace.....	16
2.4.1 Push – pull model a neoklasická ekonomie.....	16
2.4.2 Nová ekonomie pracovní migrace	20
2.4.3 Teorie duálního pracovního trhu	20
2.4.4 Teorie světových systémů	21
3 Politicko-geografické souvislosti migrace na africkém kontinentu	22
3.1 Charakteristika Afriky a jejích regionů	22
3.1.1 Maghreb.....	24
3.1.2 Africký roh	25
3.1.3 Subsaharská Afrika.....	27
3.1.4 Sahel	28
3.2 Historický vývoj a dekolonizace	30
3.3 Migrace v rámci Afriky	31
3.3.1 Jižní Súdán.....	31
4 Migrace z afrického kontinentu do Evropy na počátku 21. století.....	33
4.1 Historický vývoj	33
4.2 Migrační krize.....	34
4.3 Migrační trasy z Afriky do Evropy.....	35
5 Současná situace	39
5.1 Rok 2019	40
5.2 Rok 2020	41
5.3 Rok 2021	43
6 Pedagogická aplikace	45
5.1 Přehled zdrojů a institucí věnujících se tématu migrace pro učitele	45
5.2 Modelová vyučovací hodina 1	48
5.3 Modelová vyučovací hodina 2.....	51

ZÁVĚR.....	58
Seznam použitých zkratk.....	59
Anglicko-český slovníček důležitých pojmů.....	60
Seznam tabulek.....	62
Seznam obrázků.....	63
Seznam literatury.....	64
Prameny a literatura.....	64
Elektronické zdroje.....	67

ÚVOD

Migrace, uprchlíci, migrační krize, uprchlický tábor, černoši. Slova a slovní spojení, která po roce 2015 slyšel snad každý. A každý při těch slovech pociťoval něco jiného. Někdo strach, obavy, hněv a nenávisť. Někdo naopak starost, péči a solidaritu. Dva extrémy, které rozdělují národy, společnost i celý svět. Málokdo už ale ví, kde je pravá příčina, která vedla k této situaci. A jestli je pouze jedna. Migrace je totiž velmi komplexní proces a pro jeho pochopení je nutné mít jisté znalosti.

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat proces migrace z Afriky do Evropy na počátku 21. století. Se stanoveným cílem souvisí hlavní úkoly a podcíle práce, a to zejména vysvětlit základní pojmy a terminologii související s migrací všeobecně, charakterizovat příčiny migrace a její politicko-geografické souvislosti v rámci afrického kontinentu, na základě dostupných dat identifikovat hlavní africké země původu migrujících obyvatel, přiblížit současnou situaci včetně vlivu celosvětové pandemie nemoci COVID-19 na migraci z Afriky, a na závěr uvést možné způsoby, jak téma migrace aplikovat do výuky. Jednotlivé cíle jsou postupně naplňovány v kapitolách této práce.

1 Teoretický a metodologický rámec práce

Tato diplomová práce je především teoretického, informativního a deskriptivního charakteru. Je v ní využita metoda analýzy a metoda komparativní, kdy dochází k prostému porovnávání dvou a více jevů. Jde například o srovnávání počtů migrujících osob během jednotlivých let, kdy tyto údaje jsou získávány prostřednictvím statistické analýzy dostupných a co nejaktuálnějších dat. Abychom dosáhli stanovených cílů, tak je naším hlavním úkolem vyhledávání optimálních pramenů a zdrojů, a to jak českých, tak i zahraničních, a studium statistických údajů. Práce je následně vypracována za použití těchto zdrojů, které jsou primární i sekundární, a knižní i elektronické podoby. Závěrečná kapitola práce předkládá možné způsoby, jak téma migrace aplikovat do výuky. Tato část kompenzuje praktickou a výzkumnou část, kterou můžeme nalézt u většiny vysokoškolských kvalifikačních prací. Avšak stále je osobním přínosem autorky práce k tématu.

S ohledem na přehlednost a orientaci v textu je práce rozdělena do kapitol. Jednotlivé kapitoly podle potřeby obsahují dílčí podkapitoly a další části tak, aby obsáhly dané téma. Práce je zakončena seznamem použitých zkratk, tabulek, obrázků, a seznamem literatury a elektronických zdrojů.

2 Teoretické aspekty migrace

V druhé kapitole této kvalifikační práce si vysvětlíme základní a důležité pojmy, které se v práci vyskytují a z nichž vychází. Jedná se o odbornou terminologii, která úzce souvisí s problematikou migrace. Vymezení těchto klíčových pojmů je pro studium migrace a pro porozumění celé práci nezbytné. Vždy uvádíme i anglický ekvivalent daného termínu, protože nejaktuálnější data a informace jsou dostupné převážně v anglickém jazyce. Usnadníme tak čtenáři orientaci v originálním textu. Jako první zde definujeme migraci samotnou. Jde o stěžejní a nejdůležitější pojem. Dále se budeme věnovat jednotlivým druhům migrace i migrantů, tzv. jejich kategorizacím. A vysvětlíme zde, i kdo je vnitřně vysídlená osoba. V poslední podkapitole se zaměříme na příčiny migrace, tzv. migrační teorie a představíme si „push – pull“ migrační model.

2.1 Definice migrace

Migrace, anglicky *migration*, je v dnešní době již ve společnosti poměrně rozšířený a známý pojem. V mnoha zdrojích a dokumentech věnujících se tomuto tématu tak nalezneme mnoho různých definic. Jako první si zde uvedeme definici ze *Sociologického slovníku* Jana Jandourka. Ten migraci označuje také jako „*prostorovou mobilitu*“ a definuje ji jako: „*Pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu.*“¹

Naopak Ivo Rolný a Lubor Lacina ve svém díle *Globalizace, etika, ekonomika* s Jandourkem nesouhlasí. Podle nich je mezi migrací a prostorovou mobilitou velký rozdíl a nelze je používat zaměnitelně jako synonyma. Migraci sice chápou jako: „*proces stěhování osob (obyvatel) daného území do jiné vesnice, města, regionu, státu, kontinentu,*“ ale musí jít o trvalou změnu pobytu. Musí dojít ke změně stálého či obvyklého bydliště. Pokud se jedná o přechodný pobyt, tak jde o pouhou mobilitu. Mobilita neboli hybnost podle nich zahrnuje „*všechny typy přesunu osob, včetně přechodných, pohybů s různou periodicitou, za různým účelem, v různých směrech a na různé vzdálenosti*“. Z těchto definic tedy vyplývá, že mobilita je velmi obecný pojem se širokým využitím, zatímco migrace je pojem mnohem užší a konkrétnější. Pouze taková migrace, při níž dojde ke změně trvalého bydliště, je skutečnou

¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0., s. 159

migrací.² S tímto rozlišením mezi migrací a hybností souhlasí i Milan Palát ve své publikaci *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ten ještě dodává, že pojem mobilita je vskutku obecný a zahrnuje veškeré formy prostorového pohybu osob.³

Další možnou definici nám předkládá *Velký sociologický slovník*, kde je migrace charakterizována jako „*prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo*“. Tento slovník dále použil jako shodné označení termín stěhování.⁴

Svůj vlastní terminologický slovník vytvořilo také například Ministerstvo vnitra České republiky. Dokument nese název *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu* a migrace je zde popsána jako: „*Přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních*.“⁵

Co se týče zahraničních zdrojů, tak Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) sepsala opravdu podrobný *Slovníček migrace*, který poskytuje široký přehled všech pojmů s migrací souvisejících. IOM migraci prezentuje jako: „*Pohyb osob z místa jejich obvyklého pobytu buď přes mezinárodní hranice nebo uvnitř státu*.“⁶

Odlišný pohled přináší Evropská komise, která rozlišuje mezi migrací v globálním kontextu a migrací v kontextu Evropské unie (EU). Z globálního pohledu jde zjednodušeně o „*pohyb osoby buď přes mezinárodní hranice nebo uvnitř státu po dobu delší než jeden rok bez ohledu na příčiny a prostředky užívané k migraci*“. Migrace z pohledu EU se zaměřuje pouze na pohyb osob mezi členskými státy EU a na pohyby mezi územím EU a zbytkem světa.⁷

Z výše zmíněného je zřejmé, že každý autor a každá instituce formuluje definici tak, aby co nejlépe odpovídala jejich vlastním hodnotám, strategiím a cílům. Toto platí obecně.

² ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008, 281 s. Ekonomie. ISBN 978-80-87071-62-5., s. 257-258

³ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 12

⁴ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. I, A-O. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-311-3., s. 627

⁵ *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016. Poslední změna 2016-06-07. [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-státu.aspx>

⁶ International Organization for Migration. *Glossary on Migration* [online]. IOM, 2019, 234 s. [cit. 2020-09-07]. ISSN 1813-2278., s. 137. Dostupné z: <https://www.iom.int/glossary-migration-2019>

⁷ European Commission. *Migration and Home Affairs: Migration* [online]. [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/migration_en

Nevztahuje se to pouze na definici „migrace“. Je tak důležité, abychom vždy hledali co nejobektivnější výklady pojmů. Za obecnou definici migrace lze závěrem považovat tu z *Atlasu lidské migrace* od Russella Kinga. Ta zní: „*lidská migrace je pohyb lidí z jednoho místa či země na druhé, kde se chtějí usadit*“.⁸

S odborným výrazem migrace se úzce pojí dva další pojmy, a to **emigrace** a **imigrace**. *Velký sociologický slovník* rozdíl vysvětluje následovně: „*Z hlediska místa, které migrant opouští, jde o emigraci a z hlediska místa, kam směřuje, jde o imigraci*.“. Emigrace (*emigration*) je tedy jednoduše řečeno přestěhování či vystěhování. Jde o přesun ze stálého či obvyklého místa bydliště do bydliště nového. Emigrací se označuje převážně pohyb mezi státy, nikoliv v rámci jedné země. Přestěhování může být dobrovolné i vynucené. Imigrace (*immigration*) je poté nastěhování. Přistěhování se do jiné země, která se stává novým bydlištěm migrující osoby. Pokud se člověk, který emigroval, vrátí, mluvíme o tzv. **reemigraci** (*re-emigration*).⁹

2.2 Typologie migrace

Základní rozdělení migrace je na **vnitřní** a **vnější**. Vnitřní migrace (*internal*) je pohyb jednotlivce či skupiny osob v rámci státních hranic, uvnitř jednoho státu. Tento typ migrace nazýváme také jako migraci **vnitrostátní**.¹⁰ Jak zdůrazňuje ve svém článku Dominik Obruča, je důležité si uvědomit, že ne všechny státy jsou svojí rozlohou stejně či podobně velké. Je zásadní rozdíl mezi vnitřní migrací v rámci České republiky (ČR) a mezi vnitřní migrací v Ruské federaci nebo Spojených státech amerických (USA). Za vnitrostátní migraci může být považován „*jak přesun do sousední vesnice, tak přestěhování do provincie vzdálené tisíc kilometrů*“.¹¹ Naopak vnější migrace (*external*) je proces, při kterém se jedinec či skupina lidí přemísťuje přes hranice státu, a to krátkodobě, dlouhodobě, nebo trvale. Označujeme ji také

⁸ KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Přeložil Richard OLEHLA. Praha: Mladá fronta, 2008, 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0., s. 7

⁹ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. I, A-O. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-311-3., s. 255

¹⁰ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

¹¹ OBRUČA, Dominik. *Vnitřní migrace – přehlížený fenomén, který mění svět*. In: *migraceonline.cz* [online]. Poslední změna 2019-07-23. [cit. 2020-09-12]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vnitri-migrace-prehlizeny-fenomen-ktery-meni-svet>

jako migraci **mezinárodní** (*international*).¹² Další možné dělení uvádí *Sociologický slovník* doktora Bohumila Geista, a to na migraci **intrakontinentální**, v rámci jednoho světadílu, a **interkontinentální** neboli zámořskou.¹³ Je patrné, že primární dělení vychází z polohy, místa, kde k pohybu dochází.

Z hlediska příčiny lze migraci dále dělit na **dobrovolnou** a **nucenou**. Dobrovolná migrace (*voluntary*) je stav, kdy osoby odcházejí dobrovolně na základě svého vlastního rozhodnutí a často tento čin vědomě předem plánují. Naopak nucená migrace (*forced*) je stav, při němž jsou lidé z místa pobytu vyhnáni či jsou k odchodu donuceni cizí silou a nátlakem.¹⁴ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) dodává, že pojem „nucená migrace“ zahrnuje velmi širokou škálu jevů. Nemusí se vždy jednat pouze o lidskou sílu a nátlak. Pojem se používá například pro osoby, které byly nuceny odejít ze svých domovů z důvodu přírodní katastrofy, hladomoru, politické nestability, válečného konfliktu, rozsáhlých stavebních změn v dané oblasti apod.¹⁵ Tito lidé nemají často na výběr.

Palát pokračuje dalším členěním dobrovolné migrace na **pracovní**, **řetězovou**, **neimigrační** a **inovační** migraci.¹⁶ IOM definuje pracovní migraci (*labour*) obecně jako pohyb osob za účelem zaměstnání.¹⁷ Hlavní motivací však není mít pouze nějakou práci, ale mít co nejlepší práci. S tím se pojí i vidina vyšších mezd, různých benefitů, nových pracovních zkušeností, budování kariéry a budoucího úspěchu. Cílem je celkové zlepšení životní úrovně. K řetězové migraci (*chain*) dochází za účelem sloučení rodiny nebo i širšího příbuzenstva.¹⁸ Často to probíhá tak, že migrující osoby následují své příbuzné či přátele, kteří se v daném místě usadili již dříve a mohou jim tak poskytnout pomoc a potřebné informace. Následné začleňování do společnosti může být pro nově příchozí o něco jednodušší.¹⁹ Za neimigrační (*non-immigration*) neboli dočasnou migraci (*temporary*) je považována ta z důvodu například studií, provádění výzkumu apod. Nedochozí u ní k trvalému přestěhování.

¹² PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

¹³ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-85605-28-7., s. 224

¹⁴ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

¹⁵ UNHCR The UN Refugee Agency, Česká republika. „Uprchlíci“ a „migranti“ [online]. Poslední změna 2016-09-05. [cit. 2020-09-12]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti.html.html>

¹⁶ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

¹⁷ International Organization for Migration. *Glossary on Migration* [online]. IOM, 2019, 234 s. [cit. 2020-09-12]. ISSN 1813-2278., s. 123. Dostupné z: <https://www.iom.int/glossary-migration-2019>

¹⁸ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

¹⁹ PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Česká demografická společnost, 2005, 182 s. Acta demographica, 15. ISBN 80-239-4864-4., s. 106

Poslední jmenovanou je inovační migrace (*economic*), která částečně souvisí s migrací pracovní. Jde o lepší finanční a hmotné zabezpečení osoby a její rodiny. Společným cílem je celkové zlepšení životních podmínek (práce, bydlení, sociální status).²⁰

Dalším hlediskem pro dělení migrace je rozsah a počet zasažených lidí, kdy se jedná o migraci **individuální**, **kolektivní** nebo **masovou**. Individuální migrace (*individual*) se týká pouhého jednotlivce. V případě kolektivní migrace (*collective*) jde o přesun dvou a více osob.²¹ Pavlík a Kalibová nazývají tento typ migrace také jako migraci **skupinovou**. Více osob či celé rodiny utváří skupiny a migrují společně.²² Za masovou migraci (*mass*) považujeme tu, jež se týká opravdu velkého množství lidí. Existuje ještě termín **exodus**, který označuje náhlou hromadnou migraci vyvolanou přírodní katastrofou, válkou nebo jiným vážným nebezpečím.²³ Andreas Demuth přichází v této oblasti s myšlenkou, že migrace je ve výsledku vždy individuální. Je to akt, za kterým stojí rozhodnutí jednotlivce. Každý jedinec se musí sám rozhodnout, jestli migrovat či nikoliv. Z jeho slov vyplývá, že kolektivní i masová migrace vychází z migrace individuální. Uvádí příklad, že každý potenciální migrant musí učinit rozhodnutí, jestli se připojí k migrující skupině.²⁴

Jako další hledisko si uvedeme čas. Dobu, po kterou migrující osoba pobývá v novém místě bydliště. V tomto případě hovoříme o migraci **krátkodobé**, **dlouhodobé**, **přechodné** a tzv. **kyvadlové**.²⁵ Krátkodobá migrace (*short-term*), jak ji popisuje Evropská komise, trvá méně než jeden rok, ale zároveň minimálně tři měsíce. Nevztahuje se však na cesty za účelem rekreace, dovolené, návštěvy přátel a rodinných příslušníků, podnikání a obchodu, léčby a na náboženské poutní cesty.²⁶ Naopak dlouhodobá migrace (*long-term*) trvá déle než jeden rok.²⁷

²⁰ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

²¹ Tamtéž, s. 13

²² PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Česká demografická společnost, 2005, 182 s. Acta demographica, 15. ISBN 80-239-4864-4., s. 106

²³ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

²⁴ DEMUTH, Andreas. *Some Conceptual Thoughts on Migration Research*. In: *refugeelawreader.org* [online]. Reproduced from B. Agozino (ed.) *Theoretical and Methodological Issues in Migration Research*. Ashgate Publishing, 2000. [cit. 2020-09-13]. ISBN 1-84014-557-9, s. 21-58. Dostupné z: <http://www.refugeelawreader.org/en/en/english/section-i-introduction-to-international-refugee-law-background-and-context-1/11-history-of-population-movements-migrants-immigrants-internally-displaced-persons-and-refugees/111-the-concepts/extended-readings-1.html>

²⁵ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13

²⁶ European Commission. *Migration and Home Affairs: Short-term migration* [online]. [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/short-term-migration_en

²⁷ European Commission. *Migration and Home Affairs: Long-term migration* [online]. [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/long-term-migration_en

Přechodnou migraci jsme zde již víceméně zmínili, a to pod označením neimigrační neboli dočasná migrace v části o dobrovolné migraci. Ve spojitosti s časem k tomuto typu migrace dochází pouze na určitou časově omezenou (přechodnou) dobu. Migrant se následně vrací do země původu, do předchozí tranzitní země, anebo pokračuje do jiné cílové země.²⁸ Kyvadlová migrace (*circular*), jak již název napovídá, spočívá v pohybu migrujících „sem a tam“ mezi dvěma nebo více zeměmi. Nejčastěji jde o opakovaný pohyb mezi cílovou zemí a zemí původu.²⁹ Tento druh migrace lze přirovnat k tzv. „pendlování“.

Palát přehled jednotlivých typů migrace zakončuje rozdělením na migraci **legální** a **nelegální**. Legální migrace (*regular/legal*) je taková, která splňuje všechny podmínky stanovené zákonem v zemích, ve kterých se migrující osoby pohybují, pracují a žijí. Jde o řízený a daným státem kontrolovaný proces. Nelegální migrace (*irregular/illegal*) je naopak ta, která některou z podmínek daných zákonem porušuje. Může jít například o vstup do země bez cestovního dokladu, bez víza, s padělanými doklady, o překročení státních hranic mimo hraniční přechod apod. K nelegální migraci může dojít i tak, že osobě, která do země vstoupila legálně, vypršelo vízum, nebylo prodlouženo povolení k pobytu, či osoba vykonávala práci, pro kterou neměla odpovídající pracovní vízum (došlo k tzv. nelegální práci).³⁰

Nelegální migrace je častým tématem médií, protože je nekontrolovaná a přináší tak mnohem větší rizika. Avšak její konkrétní údaje či spolehlivé statistiky oficiálně neexistují. Lze je pouze odhadovat. V této diplomové práci budeme vycházet z ověřených údajů organizací, institucí a agentur, které jsou v oblasti migrace kompetentní. Pokud půjde o odhadovaná data, bude to v textu uvedeno. Tímto krátkým odstavcem chceme poukázat na to, že i když se budeme věnovat migraci legální, je nutné si uvědomit, že žádná statistika není stoprocentní, a že velkou část migrace tvoří právě „nezdokumentovaná“ migrace nelegální.

2.3 Typologie migrantů

Stejně tak jako jsme v přechodní části rozdělili migraci na jednotlivé typy a z různých hledisek, tak si nyní rozdělíme i migrující osoby, tzv. „migranty“. Kristýna Brožová v článku pro internetové stránky organizace *Člověk v tísni* správně uvádí, že pojem **migrant** (*migrant*)

²⁸ International Organization for Migration. *Glossary on Migration* [online]. IOM, 2019, s. 234 [cit. 2020-09-19]. ISSN 1813-2278., s. 213. Dostupné z: <https://www.iom.int/glossary-migration-2019>

²⁹ Tamtéž, s. 29

³⁰ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 13-14

není jednotně právně definován žádnou mezinárodní úmluvou.³¹ Všechny zdroje poskytující nějakou definici migranta, včetně knihy Milana Paláta, se však shodují na jedné a tou je definice řečená OSN. Dle ní je migrantem „každá osoba, která překročí mezinárodní hranice a zůstává v jiné zemi déle než jeden rok“.³² Z pohledu země, ze které osoba odešla, se nazývá termínem **emigrant** (*emigrant*). Z pohledu země, do které přišla, **imigrant** (*immigrant*).

Dělením neboli tzv. kategorizací migrantů se zabývá celá řada autorů a nějaký terminologický výčet dnes již nalezneme téměř v každé publikaci a příručce věnující se migraci. Palát použil typologii autorů Rabušic a Burjanek, kteří dělí migranty následovně:

- **Uprchlík** (*refugee*) – Pojem uprchlík je na rozdíl od pojmu migrant přesně definován mezinárodní Úmluvou o právním postavení uprchlíků (Ženevská úmluva) z roku 1951 a Protokolem týkajícího se právního postavení uprchlíků z roku 1967.* Jde o osobu, která „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních či z důvodu příslušnosti k určité společenské vrstvě či zastávání určitých politických názorů, která není schopna přijmout (nebo vzhledem k výše uvedeným obavám odmítá) ochranu své vlasti“.³³ Jednoduše řečeno je to člověk, který má obavy z pronásledování nebo se cítí ve své domovské zemi ohrožen na životě a tak z ní odchází. Pokud se skutečně jedná o uprchlíka, tak mu na základě Všeobecné deklarace lidských práv, článek 14, musí být zajištěna základní lidská práva a poskytnut azyl.³⁴ Důležité je, že uprchlíkem se člověk stává **nedobrovolně**. Je k tomu donucen výše zmíněnými okolnostmi. Brožová zmiňuje, že v mluvené řeči, ale i v tištěných médiích se můžeme setkat s označeními jako **běženec** nebo **utečenec**.³⁵ Mgr. Světlana Porsche ve své práci *Kulturní, historické a sociální souvislosti migrace* dodává, že uprchlíky lze dále dělit podle toho, z jakého důvodu ze země utíkají. Může jít o

³¹ BROŽOVÁ, Kristýna. *Ekonomický migrant, nelegální uprchlík, cizinec? Opravdu používáme a známe správné názvosloví?*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Program migrace, Člověk v tísni, o.p.s. Poslední změna 2020-04-14. [cit. 2020-09-23]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

³² PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 14

*Oba dokumenty v jednom souboru a v originálním znění jsou dostupné na internetových stránkách UNHCR: <https://www.unhcr.org/protection/basic/3b66c2aa10/convention-protocol-relating-status-refugees.html>

³³ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 14

³⁴ Amnesty International Česká republika. *Terminologie: Máte jasno v pojmech?* [online]. © Amnesty International Česká republika [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/migrace/terminologie>

³⁵ BROŽOVÁ, Kristýna. *Ekonomický migrant, nelegální uprchlík, cizinec? Opravdu používáme a známe správné názvosloví?*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Program migrace, Člověk v tísni, o.p.s. Poslední změna 2020-04-14. [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

politického uprchlíka (*political refugee*), který utekl kvůli represivnímu režimu a špatné politické situaci ve své zemi, o **válečného uprchlíka** (*civil war refugee*), který utekl kvůli vážné válečné situaci, nebo například o **environmentálního uprchlíka** (*environmental/climate refugee*), který utekl kvůli vážné environmentální hrozbě.³⁶ Toto dělení lze samozřejmě vztáhnout i na obecnější pojem migrant (politický, válečný, environmentální apod.). Jinak s užitím termínu environmentální uprchlík, či migrant, bychom měli být velice opatrní. Podle zprávy britského Vládního úřadu pro vědu z roku 2011, která nese název *Migration and global environmental change: future challenges and opportunities* (vlastní překlad: *Migrace a globální změny životního prostředí: budoucí výzvy a příležitosti*) je označení „environmentální uprchlík“ nevhodné. Přestože byly snahy akademických pracovníků o zavedení této nové kategorie (původní návrh byl „klimatický uprchlík“), vědci a autoři této práce je vyvrací. Argumentují tím, že změna životního prostředí a klimatu ovlivní migraci svým dopadem na jiné již existující faktory, které obyvatelstvo k migraci vedou, neovlivní ale obyvatelstvo samotné. Za migrací stojí mnoho faktorů. Některé z nich mohou být ovlivněny klimatickou změnou, ale jiné nemusí. Určit, kdo je skutečným environmentálním migrantem, by tak bylo příliš složité.³⁷ Přesto se však v současné době s pojmy jako jsou environmentální migrant, environmentální uprchlík nebo obecně environmentální migrace setkáváme. A to čím dál častěji.

- **Žadatel o azyl** (*asylum-seeker*) – Člověk, který vstupuje do cizí země za účelem ochrany před pronásledováním a domnívá se, že splňuje kritéria Ženevské úmluvy o uprchlících. To se posuzuje během následného azylového řízení. Pokud jsou podmínky naplněny, je mu udělen **azyl** a stává se **azylantem** (oficiálně uznaným uprchlíkem).³⁸ Jinými slovy si lze žadatele o azyl vysvětlit jako uprchlíka, který prchá před nebezpečím, a když se legálně dostane na bezpečné území jiné země, zažádá tam o azyl. Tím se stává žadatelem o azyl a následně azylantem. Vzhledem k tomu, že se vlastně stále jedná o uprchlíka, jde i

³⁶ PORSCHE, Světlana. *Kulturní, historické a sociální souvislosti migrace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2019, 92 s. ISBN 978-80-7394-751-4., s. 10; 18. Dostupné také z: <https://publi.cz/download/publication/950?online=1>

³⁷ Foresight. *Migration and Global Environmental Change: Future Challenges and Opportunities* [online]. Final Project Report. The Government Office for Science, London [cit. 2020-10-01]. s. 20; 26. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/migration-and-global-environmental-change-future-challenges-and-opportunities>

³⁸ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 14-15

v případě žadatele o azyl o **nedobrovolnou** neboli **nucenou migraci**. Nelze azylanty osočovat z toho, že jim byl azyl udělen neoprávněně.

- **Ilegální migrant** (*illegal immigrant*) – Osoba, která se již nachází na území cílové země, ale ke vstupu neměla potřebné dokumenty. Takto definují ilegálního migranta Rabušic a Burjanek, a také Palát.³⁹ Brožová z *Člověka v tísní* však upozorňuje, že tento termín, „nelegální migrant“, je zcela nevhodný a neměl by se nadále u odborníků objevovat. Jakýkoliv migrující člověk je stále lidskou bytostí a označit ho za „ilegálního“ je dehonestující. K tomu, aby se spojení „nelegální migrant“ přestalo používat vyzvala síť organizací vystupující pod názvem PICUM (The Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants). Ta poukázala na výsledky studií, podle kterých nese toto označení rysy něčeho nezákonného. To u lidí následně vyvolává pocity strachu a nebezpečí. V roce 2013 přestala jako první používat termín „nelegální migrant“ tisková agentura The Associated Press v New Yorku. Následně se k ní přidala i další americká média, a nakonec i Evropská rada. Autorka článku doporučuje tyto osoby nazývat jako **cizinec bez oprávnění k pobytu, neregistrovaný migrant** nebo **neregulérní migrant**. Již výše zmíněná platforma PICUM používá označení „undocumented migrant“, což je doslova „nezdokumentovaný“ migrant.⁴⁰
- **Dočasný pracovní migrant** (*temporary migrant worker*) – Člověk, který migruje do určité země za účelem práce. Pobývá tam pouze dočasně, po dobu určenou pracovní smlouvou. Po naplnění pracovních povinností a vypršení smlouvy se vrací zpět do své rodné země.⁴¹
- **Vysoce kvalifikovaný migrant** (*highly skilled migrant*) – Osoba, která pobývá v určité zemi z pracovních důvodů. Často i dlouhodobě – manažerské, obchodní, technické pozice apod.⁴²

³⁹ Tamtéž, s. 15

⁴⁰ BROŽOVÁ, Kristýna. *Ekonomický migrant, nelegální uprchlík, cizinec? Opravdu používáme a známe správné názvosloví?*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Program migrace, Člověk v tísní, o.p.s. Poslední změna 2020-04-14. [cit. 2020-10-06]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

⁴¹ RABUŠIC, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, výzkumné centrum Brno, 2003, 58 s. ISBN 80-239-2257-2., s. 13

⁴² Tamtéž

- **Rodinný příslušník** (*family member*) – Člověk, který migruje do určité země za účelem setkání se a připojení se ke svým příbuzným. Ti již v zemi pobývají v souladu s jednou z výše uvedených kategorií.⁴³
- **Navrátilcec** (*returnee*) – Osoba, která se po určité době vrací zpět do své země původu.⁴⁴

Z výše uvedené typologie migrantů se vyčleňuje jedna zvláštní kategorie – tzv. **vnitřně vysídlené osoby** (*internally displaced persons*), oficiálně označované zkratkou **IDP's**. Jednoduše řečeno jde o osoby, které jsou uprchlíky ve své vlastní zemi. Z právního hlediska je ale za uprchlíky označovat nelze, protože „*se nenachází mimo svou vlast*“. Jsou i nadále v zemi svého původu, ale z různých příčin byli donuceni opustit své domovy.⁴⁵ Podle nejnovější zprávy UNHCR prezentující data za celý rok 2020 bylo těchto osob na celém světě 48 milionů.⁴⁶

2.4 Příčiny migrace

Stejně jako samotný pojem migrace či migrující osoby, i příčiny migrace mají svůj teoretický rámec a zpracování. Spousta důvodů migrace nás napadne již nyní, protože úzce souvisí jak s typologií migrace, tak s typologií migrantů. Avšak odborníci jim dali jasný řád a strukturu. Vytvořili několik tzv. **migračních teorií**, které teoreticky vysvětlují důvody lidí k migraci. Jednotlivé teorie mají různé cíle a odlišná zaměření. Migračním teoriím se opět věnuje Milan Palát v již zmíněné publikaci *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*.⁴⁷

2.4.1 Push – pull model a neoklasická ekonomie

Při studiu nejrůznějších zdrojů a materiálů se nejčastěji setkáváme s tzv. **modelem „push – pull“**, který lze spojit s **neoklasickou ekonomickou migrační teorií**. Jak Palát

⁴³ Tamtéž, s. 14

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 15

⁴⁶ UNHCR The UN Refugee Agency. *Global Trends: Forced Displacement In 2020* [online]. © 2021 UNHCR [cit. 2021-06-29]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/>

⁴⁷ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 20

uvádí, v neoklasické ekonomii je migrace vysvětlována na úrovni celé **země** (makroekonomický přístup) nebo na úrovni **jednotlivce** (mikroekonomický přístup). Zkoumáme tedy konkrétní zemi, nebo jednotlivé občany dané země. U makroekonomického přístupu je mezinárodní migrace důsledkem rozdílů ve mzdách a v pracovních a finančních příležitostech mezi jednotlivými zeměmi. V mikroekonomickém přístupu je důraz kladen na jedince, který se rozhodne k migraci po racionální úvaze a zvážení všech možných nákladů a přínosů, které s migrací souvisí.⁴⁸

Právě zmíněné lepší pracovní a finanční podmínky a případné další přínosy migrace jsou tzv. „pull“ faktory, a naopak špatné pracovní a finanční podmínky jsou označovány jako tzv. „push“ faktory. „**Push**“ faktory (z anglického *push* – vy/tlačit) označují důvody, které obyvatele nutí odejít ze země jejich původu. „**Pull**“ faktory (z anglického *pull* – táhnout, přitahovat) jsou naopak podněty v cílové zemi, které do ní případné migrující osoby přitahují. Tento „push – pull“ model rozpracovali Jansen a Lee již v roce 1966. V češtině se s ním můžeme setkat pod označením modelu faktorů tlaku a tahu.⁴⁹

„**Push**“ faktory, které mají na člověka nepříznivý vliv a vedou ho k odchodu z jeho současného místa pobytu, dle Paláta jsou:

- Nedostatek pracovních míst
- Vysoká nezaměstnanost
- Nízké mzdy
- Málo příležitostí v mnoha ohledech
- Špatná zdravotní péče
- Ztráta bohatství
- Diskriminace
- Znečištění
- Špatné podmínky bydlení
- Válka
- Primitivní podmínky
- Přírodní katastrofy
- Rozšiřování pouští (desertifikace)
- Hladomor

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Tamtéž, s. 21

- Sucho
- Nedostatek politické nebo náboženské svobody
- Politické obavy nebo pronásledování
- Vyhrožování smrtí
- Zastrahování⁵⁰

„Pull“ faktory, které člověka lákají k přesunu na jiné, nové, místo jsou:

- Pracovní příležitosti
- Vysoké mzdy
- Lepší životní podmínky
- Možnost plnohodnotného života
- Ekonomická prosperita
- Politická a náboženská svoboda
- Politická stabilita
- Lepší zdravotní péče
- Vzdělávání
- Průmysl
- Atraktivní podnebí
- Bezpečnostní důvody
- Rodinné vazby⁵¹

U výše uvedených „push“ a „pull“ faktorů lze rozpoznat jisté společné znaky, dle kterých je dále dělíme do tří základních skupin:

- Ekonomické
- Kulturní
- Environmentální faktory⁵²

Dle statistických údajů o mezinárodní migraci jsou stále těmi hlavními důvody k migraci důvody ekonomické. Kulturní a environmentální faktory nejsou tak časté. Avšak

⁵⁰ Tamtéž, s. 21-22

⁵¹ Tamtéž, s. 22

⁵² Tamtéž

v posledních letech odborníci čím dál více varují před tzv. **environmentální migrací** způsobenou změnou klimatu. „Push“ faktory jako přírodní katastrofy, rozšiřování pouští a sucha jsou zejména v souvislosti s africkým kontinentem aktuální. Diakonie Českobratrské církve evangelické vydala český překlad nové případové studie z roku 2021 nesoucí název *Klimatická migrace*. Autor české verze textu, Robert Stojanov, prezentuje jako hlavní klimatické změny „*změny teplot, rozložení a intenzity srážek, větrů, oceánských proudů a změny četnosti výskytu klimatických extrémů*“. Tyto změny vedou ke snížení úrody, nedostatku vody či zvýšení hladiny moří a oceánů. To vše zvyšuje pravděpodobnost migrace. V příštích několika desetiletích lze očekávat nárůst migrace kvůli klimatickým dopadům spojeným s rychlým růstem populace v některých regionech. Právě Afrika je jednou z oblastí, kde by mohla migrace po roce 2050 enormně zrychlit. Nejdříve se předpokládá nárůst vnitřní migrace, ale do budoucna lze v souvislosti s africkým kontinentem počítat i s vnější a interkontinentální migrací.⁵³

Studie předkládá současné i očekávané nejrizikovější oblasti environmentální migrace do roku 2050. Tato nejrizikovější místa se označují jako tzv. **horká místa** (anglicky *hotspots*). Jak jsme si již řekli, Afrika je velmi rizikovou oblastí. Je to díky jejím nízko položeným regionům, regionům s vysokou hustotou populace (včetně měst), pobřežním zemědělským oblastem (zejména říční delty) a díky velkému počtu mladých lidí v produktivním věku (velký populační nárůst). Nejrizikovější oblastí v Africe je **Sahel** (viz oddíl 3.1.4) Emigrace z této oblasti hrozí zejména kvůli změnám srážkového režimu, suchu, nedostatku vody, degradaci půdy a desertifikaci. Předpokládá se, že místní obyvatelé emigrují do měst na pobřeží zemí Guinejského zálivu či do hlavního města Keni, Nairobi. Dalším „horkým místem“ v Africe je stát **Tanzanie**. Především její pobřežní oblasti s městem Dar es Salaam. Zde hrozí emigrace z opačného důvodu, a to kvůli zvyšování hladiny moře. Odhaduje se, že lidé odsud přirozeně emigrují do měst ve vnitrozemí. A do třetice je z afrických „hotspots“ v dokumentu uveden **Egypt**. Zejména tedy oblast delty Nilu. Příčinami možné emigrace z Egypta budou zvyšování hladiny moře, degradace půdy a velká sucha. Klimatologové usuzují, že obyvatelé tohoto státu odejdou na Blízký východ. Novým domovem se jim může stát Turecko, Jordánsko, nebo například Libanon.⁵⁴

Environmentální „push“ a „pull“ faktory získávají na důležitosti a do budoucna mohou předčít ekonomické důvody, které jsou nyní uváděny jako hlavní důvody mezinárodní

⁵³ STOJANOV, Robert. *Tváře migrace: klimatická migrace* [online]. Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, 2021, 10 s. ISBN 978-80-907574-5-5, s. 5. Dostupné z: <https://tvaremigrace.cz/novinky/pripadova-studie-klimaticka-migrace/>

⁵⁴ Tamtéž, s. 6

migrace. Toto je pouze nástin velmi komplexního tématu, kterým změna klimatu je, a jaký může být její vliv na migraci v Africe a z Afriky. Odborníci se však shodují, že Afrika bude změnou klimatu zasažena nejvíce.⁵⁵

Pojednání o modelu „push – pull“ a neoklasické ekonomické migrační teorii zakončíme myšlenkou Václava Krejčího, který ve svém článku o migraci poukazuje na zajímavý fakt, že u Afričanů je mnohem silnější vazba a vliv „push“ faktorů. Každý občan dokáže nějakým způsobem zhodnotit situaci ve své rodné zemi. Jestli se mu tam žije dobře, anebo je naopak nebezpečné jeho životu a jeho rodině v zemi zůstat. Ale co se týče života v Evropě, tak má většina afrického obyvatelstva milné, zkreslené a zidealizované představy. Afričané nemají dostatečné znalosti a ucelený přehled o tamní situaci, což je riskantní při jejich rozhodování o případné imigraci do některé z evropských zemí. O životě v Evropě se často dozvídají pouze z vyprávění.⁵⁶

2.4.2 Nová ekonomie pracovní migrace

Nová ekonomie pracovní migrace (NELM) vysvětluje důvody k migraci z pohledu **domácností** a **rodin**. Nejde již o individuální jednotlivce, ale o skupiny lidí, které pojí jisté blízké a často právě rodinné vazby. Příčinou migrace je „ekonomické přežití“. Rodiny a příbuzní se snaží zvýšit své příjmy a zároveň minimalizovat možná rizika a omezení v zemi svého původu. Hlavním motivačním faktorem k migraci je zvýšení životní úrovně rodiny a vymanění se z potenciální chudoby.⁵⁷

2.4.3 Teorie duálního pracovního trhu

Duální trh práce je teorií, která je založena na principu nabídky a poptávky. Rozvinuté země nabízejí volné pracovní pozice, které jsou pro místní obyvatele špatně finančně ohodnocené a mají pro ně nízký společenský status, ale které naopak poptávají

⁵⁵ United Nations, UN News: Global perspective Human stories. *UN-backed report reveals rising climate change risk across Africa* [online]. Poslední změna 2021-10-18. [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2021/10/1103362>

⁵⁶ KREJČÍ, Václav. *Migrace z Afriky do Evropy*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Migrace v souvislostech, Člověk v tísni, o.p.s. Poslední změna 2016-07-20. [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/vaclav-krejci-migrace-z-afriky-do-evropy-3303gp>

⁵⁷ PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0., s. 20

zahraniční pracovníci, kteří nemají tak vysoké požadavky a životní standardy. Nebo jinak řečeno rozvinuté a vyspělé země poptávají a nabírají pracovníky ze zemí rozvojových. V praxi se s tím setkáváme často a slýcháme nelichotivé označení těchto pracovníků jako „levná pracovní síla“. Migrace do vyspělých zemí je tak vlastně podporována zeměmi samotnými – jejich vládami a zaměstnavateli.⁵⁸

2.4.4 Teorie světových systémů

Jako poslední migrační teorii Palát uvádí **Teorii světových systémů**. Ta hledá příčiny migrace na základě změn historického uspořádání tržních vztahů. Tržní a kulturní vazby pronikají tzv. z jádra na periferii. Mezinárodní migrace je tak pravděpodobná zejména mezi bývalými koloniálními mocnostmi a jejich koloniemi. Pojí je silné kulturní, jazykové, investiční, komunikační a dopravní vazby.⁵⁹

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

3 Politicko-geografické souvislosti migrace na africkém kontinentu

Pro pochopení africké migrace ven z Afriky je důležité pochopit to, co se dělo a děje uvnitř. Tato kapitola se ve své první části věnuje přiblížení základních všeobecných informací o africkém kontinentu. Zaměříme se zde především na oblast geografickou, kdy si upřesníme, které konkrétní státy patří, do kterého konkrétního regionu a kde přesně nalezneme oblasti jako Maghreb, Africký roh, Subsaharská Afrika a Sahel. Seznámíme se také s pojmy panregion, přechodový region či Africká unie. V druhé části této kapitoly se budeme zabývat historickými souvislostmi, dekolonizací a jejími následky. V závěrečné části si přiblížíme migraci v rámci Afriky a uvedeme příklad Jižního Súdánu.

3.1 Charakteristika Afriky a jejích regionů

Afrika je s rozlohou 30 221 532 km² druhým největším světadílem. Rozkládá se mezi Atlantským a Indickým oceánem jižně od Evropy.⁶⁰ Po Asii je také druhým nejlidnatějším kontinentem světa. Podle dat Útvaru OSN pro hospodářské a sociální záležitosti (DESA) je celkový počet obyvatel Afriky přibližně 1 340 598 000 (předpokládaný počet pro rok 2020). Na základě těchto údajů je odhadováno, že by v roce 2050 mohlo žít v Africe až 2 489 275 000 lidí. Počet obyvatel se zde rychle zvyšuje a úmrtnost se naopak snižuje.⁶¹

Z hlediska regionálního členění se Afrika dělí na pět regionů – severní Afrika, východní Afrika, západní Afrika, střední Afrika a jižní Afrika. Jedná se o základní a nejaktuálnější členění zavedené OSN. Jednotlivé regiony se skládají z následujících států:

- **Severní Afrika** – Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko, Súdán, Tunisko, Západní Sahara
- **Východní Afrika** – Burundi, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Jižní Súdán, Keňa, Komory, Madagaskar, Malawi, Mauricius, Mayotte, Mosambik, Réunion, Rwanda, Seychely, Somálsko, Uganda, Tanzanie, Zambie, Zimbabwe
- **Západní Afrika** – Benin, Burkina Faso, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Kapverdy, Libérie, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny (můžeme vidat

⁶⁰ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2009, 895 s. ISBN 978-80-7277-414-2., s. 14

⁶¹ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles* [online]. [cit. 2021-02-04]. s. 61. Dostupné z: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf

pod francouzským názvem Côte d'Ivoire), Senegal, Sierra Leone, Svatá Helena – Ascension – Tristan da Cunha, Togo

- **Střední Afrika** – Angola, Čad, Demokratická republika Kongo (DRC), Gabon, Kamerun, Kongo, Rovnicková Guinea, Středoafriická republika, Svatý Tomáš a Princův ostrov
- **Jižní Afrika** – Botswana, Jihoafrická republika, Lesotho, Namibie, Svazijsko

Územně Afriku tvoří 58 států, ale pod její správou je jich 55. Ostrovy Mayotte a Réunion spadají pod správu Francie, a Svatá Helena, celým názvem Svatá Helena – Ascension – Tristan da Cunha, je území britské.⁶²

Všech 55 kontinentálních států je členy mezinárodní organizace **Africká unie (AU)**. AU byla založena v roce **2002** v Durbanu v Jihoafrické republice (JAR) jako nástupce Organizace africké jednoty (OAJ). Vznikla po vzoru Evropské unie a její vizí je „Integrovaná, prosperující, mírová Afrika, řízená vlastními občany a reprezentující dynamickou sílu na globálním poli názorů“. Cílem je jednotná Afrika, která dokáže čelit svým problémům a uspokojit aktuální potřeby svých obyvatel. Organizace sídlí v hlavním městě Etiopie Addis Abebě.⁶³ Jejím nejvyšším představitelem je prezident Demokratické republiky Kongo **Felix Antoine Tshisekedi**. Předseda Africké unie je volen na jeden rok, takže volební období Tshisekedimu skončí v únoru 2022.⁶⁴

Kromě pěti výše zmíněných regionů se můžeme setkat i s dalšími spojeními označujícími určité geografické oblasti Afriky. Jedná se o oblast **Maghreb**, **Africký roh**, **Subsaharskou Afriku (SSA)** a **Sahel**. Více se s nimi seznámíme v následujících podkapitolách.

⁶² KUNA, Zbyněk. *Země Afrického rohu: problémy a perspektivy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 189 s. ISBN 978-80-7380-629-3., s. 19-20

⁶³ African Union. *About the African Union* [online]. © The African Union Commission [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://au.int/en/overview>

⁶⁴ African Union. *AU Chairperson* [online]. © The African Union Commission [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://au.int/en/cpau>

Obr. č. 1: Mapa Afriky a jejích regionů

Zdroj: <https://www.istockphoto.com/cs/vektor/africa-regions-map-with-single-countries-gm915644064-251986078>

3.1.1 Maghreb

Maghreb (*Maghreb*) je výraz, kterým Arabové nazývají území západně od Egypta. Maghreb v arabštině znamená „místo, kde zapadá slunce“. Tím se rozumí velké území mezi Atlantským oceánem na západě, Středoziemním mořem na severu a Saharou, největší pouští světa, na jihu. Označení Maghreb se ujalo a dnes se již používá mezinárodně.⁶⁵ Oblast Maghrebu zahrnuje šest států – Alžírsko, Libyi, Maroko, Mauritánii, Tunisko a Západní Saharu (pokud ji uznáváme jako nezávislý stát, nárokuje si ji totiž Maroko). Egypt je velmi specifický a díky svým úzkým vazbám na Arabský poloostrov se do Maghrebu neřadí.

⁶⁵ JIROUŠKOVÁ, Jana a Renata DIRNOVÁ. *Severní Afrika: Maroko, Alžírsko, Tunisko*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 167 s. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-914-0., s. 6

Někteří autoři ho naopak přiřazují k tzv. Mašreku (*Mashreq*), což je oblast zahrnující státy Irák, Jordánsko, Libanon, Sýrii a Pásmo Gaza.⁶⁶

Obr. č. 2: Maghreb

Zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maghreb_\(orthographic_projection\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maghreb_(orthographic_projection).svg)

3.1.2 Africký roh

Africký roh (*Horn of Africa*) je tradiční označení **oblasti Somálského poloostrova**, který leží ve východní Africe. Různí autoři i mezinárodní organizace se ve vymezení konkrétních států, které se zde nacházejí a které si pod pojmem Africký roh představit, liší. Tato nejednotnost může působit problémy při studiu jednotlivých statistik a odborných zpráv.

⁶⁶ The World Bank. *Economic Integration in the Maghreb* [online]. World Bank Middle East and North Africa Region, October 2010. ©2010 The International bank of Reconstruction and Development/The World Bank [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/969341468278074872/pdf/575190WP0Box353768B01PUBLIC10Maghrebpub.pdf>

Ve zdrojích v anglickém jazyce se můžeme setkávat s označením „Africký roh“, ale která konkrétní území jsou tím myšlena už rozvedeno není. Je třeba se na to zaměřit a hned na začátku si zjistit, o jaké oblasti se skutečně píše či hovoří. Nejčastěji se setkáváme s pojetím, že Africký roh tvoří čtyři státy – **Džibutsko, Eritrea, Etiopie a Somálsko**. Takto území prezentuje i Zbyněk Kuna ve svém díle *Země Afrického rohu: problémy a perspektivy*.⁶⁷ Evropská komise mluví o Africkém rohu jako o pěti státech – Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Somálsko a **Keňa**.⁶⁸ A Rada Evropské unie dokonce o osmi – Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Somálsko, Keňa, **Uganda, Jižní Súdán a Súdán**. Toto je nejobsáhlejší koncept, s jakým se můžeme setkat.⁶⁹ V pojetí velkých mezinárodních organizací hraje důležitou roli, o čem se jedná a zda je snazší pro projednávání území použít nějaký jednotný název.

Obr. č. 3: Africký roh

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Horn_of_Africa.png

⁶⁷ KUNA, Zbyněk. *Země Afrického rohu: problémy a perspektivy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 189 s. ISBN 978-80-7380-629-3., s. 22

⁶⁸ European Commission, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *SHARE – Horn of Africa* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/where/africa/share-horn-of-africa_en

⁶⁹ Rada Evropské unie. *Africký roh: geostrategická priorita EU – závěry Rady (10. května 2021)* [online]. [cit. 2021-05-14]. s. 2. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8135-2021-INIT/cs/pdf>

3.1.3 Subsaharská Afrika

Subsaharská Afrika (*Sub-Saharan Africa*), označovaná také zkratkou SSA, je pojmem, který zahrnuje převážnou část afrického kontinentu. Konkrétně se jedná o **celou oblast jižně od Sahary**. Jmenovitě jde o státy Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Čad, Demokratická republika Kongo (DRC), Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Jihoafrická republika, Jižní Súdán, Kamerun, Kapverdy, Keňa, Komory, Kongo, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauricius, Mauritanie, Mayotte, Mosambik, Namibie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny (můžeme vídat pod francouzským názvem Côte d'Ivoire), Réunion, Rovníková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychely, Sierra Leone, Somálsko, Středoafrická republika, Súdán, Svatá Helena – Ascension – Tristan da Cunha, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Svazijsko, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie a Zimbabwe. Můžeme se také setkat s pojmenováním tzv. **černá Afrika**. I takto bývá prostor Subsaharské Afriky nazýván.⁷⁰

Ladislav Cabada, hlavní autor publikace *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*, považuje právě Subsaharskou Afriku za jeden ze světových panregionů. **Panregion**, neboli jinak řečeno makroregion, „zahrnuje velký, často kontinentální prostor s určitými jednotícími politicko-civilizačními elementy, které ho zároveň odlišují od jiných panregionů“.⁷¹ SSA je opravdu zdárným příkladem. Jak píše ve své výzkumné práci Aderanti Adepoju: „*Subsaharská Afrika je regionem rozporů (...)*“. Je to oblast bohatá na zdroje, ale přitom nejchudší ze všech. Občanské války a politická destabilizace zde silně narušily možný rozvoj v důležitém období po získání nezávislosti jednotlivými státy. Subsaharská Afrika je oproti zbytku světa zaostalá a ve velké nevýhodě. Na rozdíl od rozvinutějších zemí se stále musí vypořádávat s chudobou, konflikty, šířením viru HIV (onemocnění AIDS) a s tím vším související migrací.⁷²

⁷⁰ CABADA, Ladislav a David ŠANC. *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. ISBN 978-80-7380-357-5., s. 80

⁷¹ Tamtéž, s. 7

⁷² ADEPOJU, Aderanti. Migration in sub-Saharan Africa. *Current African Issues*. Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala [online]. 2008; vol. 37: 13 [cit. 2021-03-15]. ISSN 0280-2171. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/action/doSearch?AllField=Adepoju%2C+A.+Current+African+Issues>

Obr. č. 4: Subsaharská Afrika

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Sub-Saharan_Africa_definition_UN.png

3.1.4 Sahel

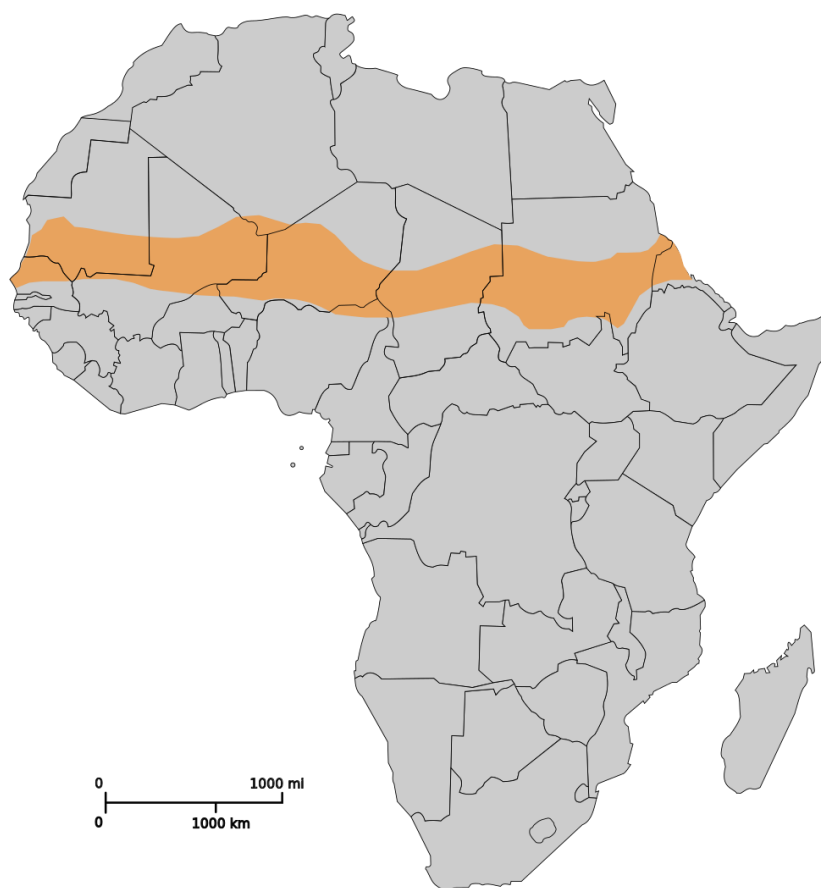
Sahel (*Sahel*) je velice specifické území táhnoucí se napříč Afrikou, které Cabada označuje jako tzv. **přechodový region**. Přechodový region je „*prostor, ve kterém se stýká dva či více panregionů*“ (panregion viz výše).⁷³ V případě Sahelu jde o přechod mezi Blízkým východem a Subsaharskou Afrikou. Lze také říci, že jde o přechod mezi severem a jihem i západem a východem afrického světadílu. Zjednodušeně jde Sahel popsat jako pás, který odděluje Saharu od pralesů rovníkové Afriky. Je to oblast, kde se rozléhají široké pastviny a savany. Pokud bychom měli jmenovat státy, které se v tomto prostoru nacházejí, tak by se jednalo o **Senegal, Gambii, Mauritánii, Mali, Burkinu Faso, Niger, Čad** a **Súdán**. Obecně je pro přechodové regiony typická etnická, kulturní a náboženská rozmanitost. A to o Sahelu platí dvojnásob. Můžeme se setkat i s tradičním názorem, že jde o „hranici“ mezi „civilizovaným“ světem (severem) a domorodou Afrikou (jihem). Sahel jako přechodový region však žádné přesně vymezené hranice nemá. V posledních desetiletích se jeho rozloha

⁷³ CABADA, Ladislav a David ŠANC. *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. ISBN 978-80-7380-357-5., s. 335

rychle zmenšuje na úkor rozšiřující se Sahary. Problém tzv. desertifikace, rozšiřování pouští, je zde vážný.

Sahel je obecně jednou z nejrizikovějších oblastí světa. Většina výše uvedených zemí Sahelu je nestabilních. Potýkají se s etnickými či náboženskými konflikty. Kromě již zmíněného problému s desertifikací je zde vysoká negramotnost a také dochází k nárůstu islámského radikalismu. Všechny tyto negativní faktory vedou k migraci místního obyvatelstva.⁷⁴

Obr. č. 5: Sahel

Zdroj: <https://www.pngegg.com/en/png-naihl>

⁷⁴ Tamtéž, s. 335-338; 346-351

3.2 Historický vývoj a dekolonizace

Nějakým způsobem popsat a zároveň pochopit dějiny afrického kontinentu je velmi náročné. Jednotlivé jeho části se vyvíjely různě pod vlivem okolních civilizací a národů. Severní Afrika se geopoliticky orientovala na Evropu, ale kulturně spíše na Blízký východ. Východní Afrika na Asii. A západní Afrika byla nejvíce ovlivněna Evropou z dob kolonizace.⁷⁵

Otázce vlivu jednotlivých kultur a náboženství se věnoval i Samuel P. Huntington ve své knize *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Říká zde, že existuje šest hlavních civilizací – čínská, japonská, hinduistická, islámská, západní a latinskoamerická. V závěru zmiňuje i možnost existence africké civilizace, ale dodává, že převážná většina autorů věnujících se tomuto tématu ji jako civilizaci neuznává. Sever Afriky podle nich spadá pod islámskou civilizaci. Etiopie je vzhledem ke své bohaté historii civilizací sama o sobě. A zbytek Afriky nese prvky západní civilizace. Křesťanství se rozšířilo i jižně od Sahary, a tak ho dnes nalezneme na celém území světadílu. Huntington by osobně za africkou civilizaci označil Subsaharskou Afriku s centrem v Jihoafrické republice, a to díky místnímu obyvatelstvu, které si je vědomo své africké kmenové identity. Již zde vidíme, jak komplexně je nutné o Africe uvažovat.⁷⁶

Jan Záhořík ve své monografii *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace* hovoří o tzv. geopolitických děleních Afriky, která silně ovlivnila její budoucí vývoj. Tím prvním jsou tzv. „rvačky o Afriku“, období kolonizace, při kterém si evropské mocnosti (Belgie, Francie, Velká Británie, Portugalsko, Španělsko, Itálie a Německo) rozdělily celý kontinent. Později na něm vznikly samostatné státy s nově vytyčenými hranicemi. Druhé období geopolitického dělení je spojeno s obdobím studené války. Africké země byly na jedné straně podporovány Sovětským svazem a na druhé Západem. A poslední, současná, geopolitická situace, kterou Záhořík uvádí, souvisí se zvýšeným zájmem o místní nerostné suroviny.⁷⁷

Pokud studujeme africkou migraci detailněji, téměř vždy se setkáme s informací, že počátek všech problémů v Africe pramení z dob kolonialismu, a především následné

⁷⁵ KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Lidové noviny, 2012, 687 s. ISBN 978-80-7422-189-7., s. 11

⁷⁶ HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka, 2001, 447 s. ISBN 80-86182-49-5., s. 37-40

⁷⁷ ZÁHOŘÍK, Jan. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010, 179 s. ISBN 978-80-7422-021-0., s. 5

dekolonizace. Proces dekolonizace započal po druhé světové válce, kdy jednotlivé kolonie začaly postupně získávat nezávislost na evropských koloniálních mocnostech. Již v průběhu války zde sílily myšlenky nacionalismu a národně emancipační hnutí. Rozpad koloniálních impérií byl opravdu rychlý. Přispěla k tomu vyčerpanost mocností válkou a ztráta kontroly nad koloniemi, a vznik místní elity. Afričané se vzdělávali na západních univerzitách a po místním vzoru pak požadovali demokracii, samosprávu a právo na svobodný a nezávislý život i ve svých domovských zemích.⁷⁸

První fáze dekolonizace (1945–1950) začala v Asii, konkrétně v oblastech Jižní Asie a Dálného východu. Zasáhla i arabský svět. V Africe začala dekolonizace o něco později, a to na přelomu 50. a 60. let. Dekolonizace Afriky se označuje jako druhá fáze dekolonizace.⁷⁹ Plechanovová zmiňuje zajímavou informaci a to, že „*zatímco v roce 1945 byly v celé Africe pouze čtyři nezávislé státy (Egypt, Libérie, Etiopie a Jižní Afrika), o dvacet let později zde existovalo již téměř padesát nezávislých států*“. Převážná většina získala nezávislost v rozmezí pouhých pěti let a to 1960–1965. Rok 1960 se označuje jako „rok Afriky“, kdy získalo nezávislost 17 afrických zemí.⁸⁰

3.3 Migrace v rámci Afriky

Všichni autoři monografií a odborných studií na téma africké migrace se shodují, že je následkem dekolonizace a uměle vytyčených hranic.

3.3.1 Jižní Súdán

Jižní Súdán, celým svým názvem **Republika Jižní Súdán**, oficiálně vznikl **9. července 2011**, kdy byla vyhlášena jeho nezávislost na Súdánu. Vznikl jako 194. stát světa a tou dobou byl i státem nejmladším. Jeho existenci uznala OSN i Africká unie. Hlavním městem se stalo město Juba a nově vzniklý stát měl zhruba 10 milionů obyvatel. Prvním, a stále úřadujícím, prezidentem se stal **Salva Kiir Mayardit**. Ve volbách, které proběhly v roce 2010, získal 93 % hlasů. Nově zvolený prezident byl důstojníkem osvobozené armády.

⁷⁸ PLECHANOVÁ, Běla a Jiří FIDLER. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997, 240 s. ISBN 80-85241-79-X., s. 171

⁷⁹ KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. *Dějiny 20. století: učebnice pro střední školy*. Ilustroval Jaroslav DRAHOKOUPIL. Praha: Práce, 1995, 192 s. ISBN 80-86287-15-7., s. 116

⁸⁰ PLECHANOVÁ, Běla a Jiří FIDLER. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997, 240 s. ISBN 80-85241-79-X., s. 178

Pro obyvatele, kteří bojovali o nezávislost téměř přes půl století, to byla významná událost, ale Jižní Súdán i nadále pronásledovaly problémy.⁸¹

Aktuálně je situace v Jižním Súdánu nejhorší v celé Africe a čtvrtá nejhorší na světě (po Sýrii, Venezuele a Afghánistánu). Je zemí původu **2 241 000 uprchlíků**, kteří odcházejí do okolních států. Paradoxně nejvíce se jich vrací do Súdánu, kde bylo evidováno 1 071 000 žadatelů o azyl.⁸² Dále směřují do Ugandy, Etiopie, Keni a Demokratické republiky Kongo. Jako hostitelská země je na tom nejhůře Uganda, která nyní poskytuje útočiště 1 359 500 uprchlíkům (obecně, ne pouze z Jižního Súdánu). V Jižním Súdánu navíc ještě zůstává více než milion a půl IDP's.⁸³ Předpokládaný počet obyvatel Jižního Súdánu pro rok 2020 je zhruba 11 194 000.⁸⁴

V době kolonizace byl Súdán pod společnou svrchovaností Egypta a Velké Británie. Obecně je území Súdánu velmi specifické. Střetávají se tu dvě velká světová náboženství a mnohá etnika.⁸⁵ Jižní Súdán je relativně nový stát a přesto ho jeho obyvatelé opouští. Je to ukázka toho, jak je situace v Africe složitá a nepředvídatelná.

⁸¹ KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Lidové noviny, 2012, 687 s. ISBN 978-80-7422-189-7., s. 489

⁸² UNHCR The UN Refugee Agency. *Global Trends: Forced Displacement In 2019*. [online]. Poslední změna 2020-06-18. © 2020 United Nations High Commissioner for Refugees [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf>

⁸³ VÍTKOVÁ, Kateřina. *Rozvrácené státy: Nejmladší země světa byla symbolem naděje. Brzy ji pohltila válka*. In: *Aktuálně.cz* [online]. Poslední změna 2020-09-13 [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/rozvracene-staty-jizni-sudan/r~9d155590f3fa11eaa25cac1f6b220ee8/>

⁸⁴ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles* [online]. [cit. 2021-05-12]. s. 1048. Dostupné z: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf

⁸⁵ CABADA, Ladislav a David ŠANC. *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. ISBN 978-80-7380-357-5., s. 348

4 Migrace z afrického kontinentu do Evropy na počátku 21. století

V následující kapitole se budeme zabývat migrací mezi africkým a evropským kontinentem. Nejdříve si nastíníme historický vývoj migrace mezi těmito dvěma územními celky, dále se zaměříme na migrační krizi z roku 2015 a seznámíme se s hlavními migračními trasami z Afriky do Evropy.

4.1 Historický vývoj

Migrace je nedílnou součástí lidské společnosti. Lidé migrují již od nepaměti. I první moderní lidé rodu *Homo* se rozšířili po celém světě migrací z afrického kontinentu před zhruba 120 000 lety. Právě Afrika je tzv. **kolébkou lidstva** a my všichni jsme jejími potomky.⁸⁶

Afrika a Evropa jsou si bližší než jiné kontinenty. Spojuje je krátká geografická vzdálenost a kulturní, sociální, ekonomické, postkoloniální a migrační vazby. Už v období mezi 16. a 18. stoletím zakládaly některé evropské národy civilní i vojenské základny na africkém území. Snažili se tak zapojit do obchodu s Arabskou a Osmanskou říší a také do obchodu s otroky. Do roku 1800 se v Africe nacházelo pouze pár evropských obchodníků, průzkumníků a nových osadníků.

Situace se změnila během 19. a 20. století, kdy započala kolonizace Afriky západními a jižními evropskými mocnostmi. Ty obsadily téměř celou Afriku a vytvořily zde velkou koloniální říši. Velké množství Evropanů se usadilo v severní Africe, zejména v Alžírsku, dále v jižní Africe a v o něco menším množství i ve východní Africe. Až do první světové války to byla právě **Evropa**, která byla **hlavním zdrojem světové migrace**.

Během 20. století se však situace a směr migrace změnil. Francouzi začali do služby verbovat alžírské vojáky a dělníky. Když tyto africké národy získaly nezávislost a evropští vojáci byli nuceni se vrátit zpět do svých zemí, následovali je jejich potomci narození na území Afriky. Započala tak jistá forma imigrace z Afriky do Evropy. Alžírsko získalo samostatnost v roce 1962 a téhož roku byl téměř jeden milion lidí francouzského či jihoevropského původu hromadně vyhnán z jeho území. V letech 1974–1975 jako poslední z Afriky odešli Portugalci. Na evropskou půdu se muselo vrátit přibližně půl milionu

⁸⁶ POKORNÝ, Petr, ed. *Afrika zevnitř: kontinentem sucha a věčných proměn*. Praha: Academia, 2016, 381 s. ISBN 978-80-200-2627-9., s. 233

původem portugalských koloniálních osadníků. Kromě tohoto návratu bělošských kolonizátorů, osadníků a jejich často nových rodin, začali do Evropy migrovat **Afričané** za účely **práce** a **studia**. Vzhledem k ekonomickým, kulturním a jazykovým vazbám jde o logický postkoloniální migrační vzorec. Kvalitní vzdělání v Evropě je pro africké studenty stále velkým „pull faktorem“.

Celkový počet Afričanů žijících mimo svoji domovskou zemi se od 60. let zvýšil čtyřnásobně – z 8,1 milionů na téměř 36,3 milionů v roce 2017. Publikace Evropské komise, ze které čerpáme informace pro tento historický nástin migrace mezi africkým a evropským kontinentem, přináší další zajímavé poznatky podněcující naše zamyšlení se. Jedním z nich je skutečnost, že tento **růst počtu Afričanů žijících mimo svoji rodnou zem odpovídá celkovému růstu populace v Africe**.⁸⁷ Potvrzuje se tak informace z předchozí kapitoly, že velká část Afričanů migruje převážně v rámci Afriky.

4.2 Migrační krize

V průběhu času však větší a větší část afrického obyvatelstva začala migrovat nejen mimo svoji domovskou zemi, ale i mimo svůj domovský kontinent – **mimo Afriku**. Většina těch, kteří se rozhodli opustit Afriku, směřovala právě do Evropy. Již na počátku 60. let žilo na území států pozdější Evropské unie zhruba 1,3 milionů afrických migrantů. Do roku 2017 se podíl migrantů směřujících z Afriky za moře více než zdvojnásobil.⁸⁸

Jan Keller ve své publikaci *Evropské rozpory ve světle migrace* uvádí, že počet migrantů směřujících do Evropy rostl od roku **2011**. Právě tento rok je spojován se začátkem tzv. **evropské migrační krize**, často také nazývané jako evropská uprchlická krize. Dle Kellera byl proud migrantů zpočátku relativně mírný. Od druhé poloviny roku 2014 však začal velmi prudce stoupat.⁸⁹ Tato migrační krize vyvrcholila v letech 2015 a 2016. Zejména rok 2015 je označován za krizový. Od roku 2017 dochází ke zvolnění a zklidnění situace.⁹⁰ Dle dat UNHCR dorazilo do Evropy v roce 2015 1 032 408 migrantů a v roce 2016 373 652

⁸⁷ European Commission, Joint Research Centre. *Many more to come? Migration from and within Africa*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, 35 s. ISBN 978-92-79-79363-9, doi 10.2760/1702, JRC 110703, s. 7-9. Dostupné z: https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/africa_policy_report_2018_final.pdf

⁸⁸ Tamtéž, s. 10

⁸⁹ KELLER, Jan. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017, 227 s. Knižnice Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-249-4., s. 43

⁹⁰ SÁL, Karel. *Migrační krize: kvóty a žaloby* [online]. Institut pro politiku a společnost, leden 2018, 5 s. [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2018/01/Migra%C4%8Dn%C3%AD-krize-IPPS.pdf>

migrantů. Jedná se tedy o markantní rozdíl.⁹¹ Zatímco v roce 2016 převažovali ještě migrující ze Sýrie, od roku 2017 začali převažovat migrující z Afriky. Jak uvádí zpráva Institutu pro politiku a společnost, „rok 2017 byl ve znamení uprchlíků z Afriky“.⁹²

Nemění se však pouze kontinent původu migrujících osob. I v rámci afrického kontinentu se neustále mění a střídají země původu, ze kterých proudí do Evropy nejvíce migrantů. Václav Krejčí ve svém článku o migraci z Afriky do Evropy pro *Člověka v tísní* uvádí, že mezi lety 2000–2010 požádalo ročně o azyl v EU 70 000 obyvatel ze subsaharské Afriky a 12 000 obyvatel ze severní Afriky. Oproti tomu v době počínající migrační krize, v letech 2013–2015, počet žádostí o azyl v EU ze strany afrických obyvatel vzrostl na 400 000. Což je téměř dvojnásobek žádostí za rok oproti předchozím letům. V průběhu těchto tří let bylo nejvíce žadatelů o azyl z Eritrei (84 000 žádostí), na druhém místě byla Nigérie (60 000 žádostí) a na třetím Somálsko (53 000 žádostí). Počet žádostí z těchto tří zemí pak tvoří skoro polovinu ze všech afrických žádostí o azyl. Za Somálskem dále nalezneme země, jako jsou Mali, Gambie, Alžírsko či Demokratická republika Kongo. Pokud bychom se zaměřili na 10 afrických zemí, ze kterých migruje směrem do Evropy nejvíce lidí, přidali bychom ještě Súdán, Senegal a Guineu. V roce 2013 podali občané těchto států 79 000 žádostí o azyl, v roce 2014 126 000 a v roce 2015 až 142 000 žádostí.⁹³ Lze tedy sledovat výrazný nárůst zájmu o pobyt na území Evropy.

4.3 Migrační trasy z Afriky do Evropy

Podle agentury Frontex, Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž, aktuálně existuje sedm hlavních migračních tras do zemí Evropské unie – **Východní hranice** (*Eastern Land Borders*), **Černé moře** (*Black Sea*), **Balkánská trasa** (*Western Balkan*), **Kyvadlová trasa mezi Albánií a Řeckem** (*Circular route from Albania to Greece*), **Východní středomořská trasa** (*Eastern Mediterranean*), **Centrální středomořská trasa** (*Central Mediterranean*) a **Západní středomořská trasa** (*Western Mediterranean*).

⁹¹ Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Mediterranean Situation* [online]. Refugee Situations. Poslední změna 2021-11-28. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

⁹² Institut pro politiku a společnost. *Migrační krize červenec–září 2017* [online]. Institut pro politiku a společnost, říjen 2017, 6 s. [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2017/10/IPPS_Migrac%CC%8Cni%CC%81-krize-c%CC%8Cervenec-za%CC%81r%CC%8Ci%CC%81-2017_.pdf

⁹³ KREJČÍ, Václav. *Migrace z Afriky do Evropy*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Migrace v souvislostech, Člověk v tísní, o.p.s. Poslední změna 2016-07-20. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/vaclav-krejci-migrace-z-afriky-do-evropy-3303gp>

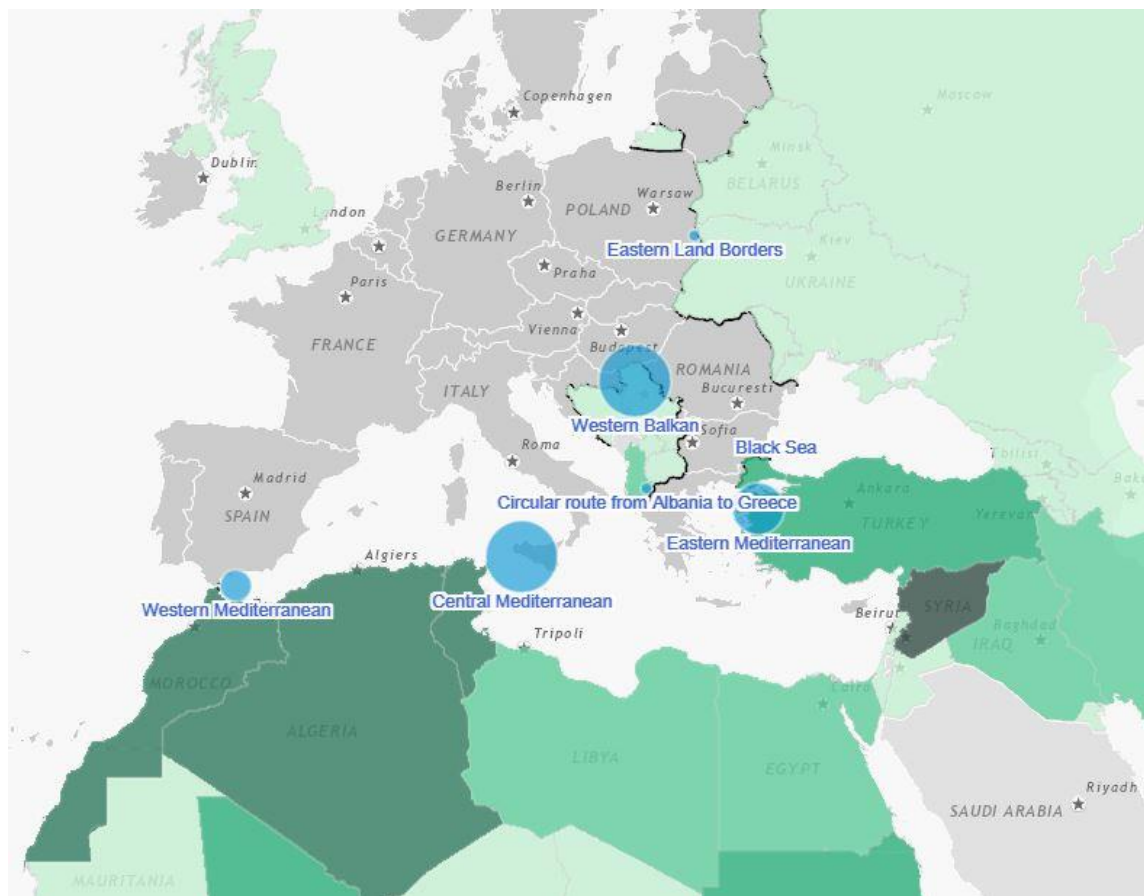
Migrační trasa přes východní hranice vede přes pozemní hranice s Běloruskem, Moldavskem, Ruskem a Ukrajinou. Frontex udává, že od ledna do května 2021 touto trasou nelegálně přišlo do EU 272 migrujících osob. Nejvíce jich bylo z Iráku, dále z Ruska, Běloruska, Sýrie a Turecka. Co se týče migrační trasy přes Černé moře, tak k té Frontex nepodává žádná aktuální data či informace.⁹⁴ Podle článku na *iDnes.cz* se po této trase dostávají migranti zejména do Rumunska a Bulharska a poté dále na západ do Německa nebo Velké Británie. V roce 2017 pocházeli hlavně z Iráku, Sýrie, Pákistánu a Turecka.⁹⁵ Na migrační trase mezi Albánií a Řeckem se od začátku roku 2021 nelegálně pohybovalo 386 lidí. Převážná většina jich byla právě z Albánie, zbytek z Kuby, Turecka, Severní Makedonie a jeden z Maroka.⁹⁶ Jak můžeme z těchto údajů vyčíst, tyto tři trasy nejsou pro migraci z Afriky využívány a nejsou tak předmětem zájmu této diplomové práce. Jejich stručný popis slouží pouze pro doplnění celkového přehledu. Pro nás jsou stěžejní zbylé čtyři trasy (viz obr. 6).

⁹⁴ Frontex. *Migratory Map* [online]. © 2021 FRONTEX [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

⁹⁵ MÁNERT, Oldřich a agentura Reuters. *Nová uprchlická cesta do Evropy? Pašeráci testují plavbu přes Černé moře*. In: *iDnes.cz* [online]. Poslední změna 2017-09-14, 1:00 SEČ. [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/uprchlici-trasa-cerne-more-rumunsko.A170913_135850_zahranicni_ert

⁹⁶ Frontex. *Migratory Map* [online]. © 2021 FRONTEX [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

Obr. č. 6: Hlavní migrační trasy do zemí Evropské unie

Zdroj: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

Tab. č. 1: Top 10 zemí původu migrantů přicházejících z Afriky do Evropy

	2015	2016	2017	2018
1.	Eritrea	Nigérie	Nigérie	Guinea
2.	Nigérie	Eritrea	Guinea	Maroko
3.	Somálsko	Guinea	Pobřeží slonoviny	Mali
4.	Súdán	Pobřeží slonoviny	Maroko	Alžírsko
5.	Gambie	Gambie	Gambie	Tunisko
6.	Senegal	Senegal	Mali	Pobřeží slonoviny
7.	Mali	Mali	Eritrea	Gambie
8.	Maroko	Súdán	Súdán	Eritrea
9.	Ghana	Somálsko	Tunisko	Kamerun
10.	Pobřeží slonoviny	Ghana	Senegal	Senegal

Zdroj: vlastní tvorba, data byla převzata z jednotlivých výročních zpráv *Refugees and migrants arrivals to Europe* z Operačního data portálu UNHCR. Dostupné z: https://data2.unhcr.org/en/search?country=&text=Refugees+and+migrants+arrivals+to+Europe&type%5B%5D=link&type%5B%5D=news&type%5B%5D=highlight&type%5B%5D=document&type%5B%5D=needs_assessment&type%5B%5D=dataviz&partner=&working_group=§or=&date_from=&date_to=&uploader=&country_json=%7B%220%22%3A%22%22%7D§or_json=%7B%220%22%3A%22%22%7D&apply=

5 Současná situace

V této stěžejní kapitole se zaměříme na současnou situaci a současný stav migrace mezi africkým a evropským kontinentem. V rámci nynější situace se v této práci budeme věnovat posledním třem rokům – 2019, 2020 a 2021. Co se týče současného roku 2021, tak souhrnná data a detailnější informace nejsou ještě k dispozici. Jednotlivé úřady a organizace vydávají své publikace a zprávy až na začátku roku dalšího. Prozatím tak budeme vycházet z průběžných informací a ze čtvrtletních zpráv vydávaných Mezinárodní organizací pro migraci. Hned v úvodu kapitoly se čtenář také seznámí s tabulkou, která mu prezentuje 10 hlavních afrických zemí, ze kterých přichází do Evropy nejvíce migrantů. Země jsou seřazeny sestupně podle počtu osob, které oficiálně dorazili na evropskou půdu.

Tab. č. 2: Top 10 zemí původu migrantů přicházejících z Afriky do Evropy v letech 2019–2021

	2019	2020	2021
1.	Maroko	Tunisko	Tunisko
2.	Alžírsko	Alžírsko	Egypt
3.	Guinea	Maroko	Pobřeží slonoviny
4.	Pobřeží slonoviny	Pobřeží slonoviny	Guinea
5.	DRC	Mali	Eritrea
6.	Tunisko	Guinea	Maroko
7.	Mali	Egypt	Alžírsko
8.	Somálsko	Súdán	
9.	Senegal	DRC	
10.	Súdán	Senegal	

Zdroj: vlastní tvorba, data byla převzata z jednotlivých výročních zpráv *Refugees and migrants arrivals to Europe* z Operačního data portálu UNHCR. Dostupné z: https://data2.unhcr.org/en/search?country=&text=Refugees+and+migrants+arrivals+to+Europe&type%5B%5D=link&type%5B%5D=news&type%5B%5D=highlight&type%5B%5D=document&type%5B%5D=needs_assess

5.1 Rok 2019

V roce 2019 byl v Evropě v oblasti Středozemního moře zaznamenán příjezd celkem **123 700** migrantů a uprchlíků z různých zemí světa. Nejčastěji se jednalo o africké země a země Blízkého východu. Všechny tyto zaznamenané osoby se na území Evropy dopravili jednou ze tří středomořských tras. Nejvyužívanější byla Centrální středomořská trasa (57%), dále pak Západní středomořská trasa (38%) a nakonec Východní středomořská trasa (5%). Co se týče demografických údajů příchozích, tak se jednalo o 56% mužů, 17% žen a 27% dětí. Zpráva UNHCR, ze které informace k roku 2019 čerpáme, nám také poskytuje informace o počtu zemřelých a nezvěstných, kteří nebezpečnou cestu přes Středozemní moře nezvládli. V roce 2019 je počet těchto osob odhadován na 1 336. K nejvíce úmrtím došlo mezi severní Afrikou, Itálií a Maltou. Stejně tak mezi severní Afrikou a Španělskem.

V následující části se zaměříme pouze na země Afriky. Z grafů a statistik lze vyčíst celkové počty migrujících osob z jednotlivých zemí. Na prvním místě za rok 2019 je **Maroko** s celkovým počtem 8 800 migrantů, na druhém místě se nachází **Alžírsko** s počtem 6 100 migrujících a na třetím **Guinea** s 5 700 osobami. Další v pořadí jsou Pobřeží slonoviny (4 200), Demokratická republika Kongo (4 100), Tunisko (3 900), Mali (3 800), Somálsko (3 150), Senegal (2400), a výčet top deseti zemí uzavírá Súdán (1700). Tyto údaje nalezneme přehledně zpracované v tabulce níže (viz tab. č. 3).

Hlavními evropskými destinacemi, které africké migranty přijímají, jsou **Španělsko, Itálie, Řecko, Malta a Kypr**. Španělsko v roce 2019 přijalo nejvíce osob z Maroka, Alžírsko, Guiney, Mali, Pobřeží slonoviny, Senegal a Tuniska. Do Itálie zamířilo nejvíce migrantů z Tuniska, Pobřeží slonoviny, Alžírsko, Súdán, Guiney a Somálska. V případě Řecka šlo o DRC, Somálsko, Kamerun a Egypt. Na Kypr se dostalo nejvíce lidí ze Súdán, Eritrei, Nigérie, Maroka, Pobřeží slonoviny, Mali, Somálska, Guiney a Jižního Súdán. A v souvislosti s Kyprem hovoříme o Nigérii, Kamerunu a DRC. Takovýto výčet zemí je vždy také seřazen sestupně.

Pro srovnání můžeme uvést i tři mimoafrické státy, ze kterých byl v roce 2019 zaznamenán nejvyšší počet příchozích do Evropy. Byl to Afghánistán (28 500), Syrská arabská republika (17 200) a Irák (5 200).⁹⁷

Tab. č. 3: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2019

	2019
Maroko	8 800
Alžírsko	6 100
Guinea	5 700
Pobřeží slonoviny	4 200
DRC	4 100
Tunisko	3 900
Mali	3 800
Somálsko	3 150
Senegal	2 400
Súdán	1 700

Zdroj: vlastní tvorba, data byla převzata ze situační zprávy *UNHCR Refugee and migrant arrivals to Europe in 2019* z internetových stránek Úřadu pro koordinaci humanitárních záležitostí. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/spain/unhcr-refugee-and-migrant-arrivals-europe-2019-mediterranean-january-december-2019>

5.2 Rok 2020

Roky 2020 i 2021 jsou tzv. roky **pandemie onemocnění COVID-19**. Toto virové onemocnění zasáhlo a ovlivnilo celý svět včetně zemí Afriky. Počátek epidemie je dle

⁹⁷ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *UNHCR Refugee and Migrant Arrivals to Europe in 2019 (Mediterranean)*. In: *reliefweb.int* [online]. Situation Report. Poslední změna 2020-03-18. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/spain/unhcr-refugee-and-migrant-arrivals-europe-2019-mediterranean-january-december-2019>

Ministerstva zdravotnictví České republiky datován k 31. prosinci 2019. Ale nejvíce se nemoc dostala do povědomí většiny lidí až v březnu 2020.⁹⁸

Onemocnění COVID-19 ovlivnilo i migraci. A nejen tu mezinárodní. I když se může zdát, že COVID-19 zpomalil, možná až zastavil, migraci, není tomu tak. Centrum smíšené migrace (MMC) vydalo zprávu nesoucí název *Vliv onemocnění COVID-19 na uprchlíky a migranty, kteří se pohybují v severní a západní Africe*, která říká, že přes moře ze severní Afriky do Evropy směřovalo v této době mnohem více lidí, než tomu bylo dříve. Došlo konkrétně k nárůstu pracovní migrace. Za to, že jsme žádný dramaticky větší nárůst migrujících osob nezaznamenali, může právě COVID-19. Stejně jako většina zemí světa, i africké státy uzavřely své hranice a nemohlo tak docházet k volnému pohybu osob. Hranice byli mnohem lépe a přísněji střeženy. Tendence k migraci z Afriky zde byly, ale nebylo možné je naplnit. Proto některá média tvrdí, že nemoc COVID-19 zmírnil či zastavil migraci. Částečně je to pravda, ale je to rozhodnutím vlád jednotlivých států.⁹⁹ Počty migrujících z Afriky jsou následovné (viz tab. č. 4).

⁹⁸ Ministerstvo zdravotnictví České republiky. *Onemocnění aktuálně: COVID-19 a SARS-CoV-2* [online]. Národní zdravotnický informační systém, Krajské hygienické stanice, Ministerstvo zdravotnictví ČR. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19--napoveda>

⁹⁹ Mixed Migration Centre (2021) *The impact of COVID-19 on refugees and migrants on the move in North and West Africa* [online]. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: www.mixedmigration.org

Tab. č. 4: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2020

	2020
Tunisko	13 257
Alžírsko	9 102
Maroko	4 955
Pobřeží slonoviny	3 232
Mali	2 436
Guinea	1 464
Egypt	1 264
Súdán	1 125
DRC	1 004
Senegal	924

Zdroj: vlastní tvorba, data byla převzata z jednotlivých výročních zpráv *Refugees and migrants arrivals to Europe* z Operačního data portálu UNHCR. Dostupné z: https://data2.unhcr.org/en/search?country=&text=Refugees+and+migrants+arrivals+to+Europe&type%5B%5D=link&type%5B%5D=news&type%5B%5D=highlight&type%5B%5D=document&type%5B%5D=needs_assessment&type%5B%5D=dataviz&partner=&working_group=§or=&date_from=&date_to=&uploader=&country_json=%7B%22%22%3A%22%22%7D§or_json=%7B%22%22%3A%22%22%7D&apply=

5.3 Rok 2021

Rok 2021 následuje trendy předchozího roku. Ucelená data o migraci nejsou ještě dostupná a nejsme tak schopni ani říct, ze kterých deseti afrických zemí odcházejí nejvíce obyvatel. Současné statistiky prezentují pět zemí, a to Tunisko s 14 342 migranty, Egypt s 6 261, Pobřeží slonoviny s 3 219, Guinea s 1 968 a Eritrea s 1 885 migrujícími (viz tab. Č. 5).

Tab. č. 5: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2021

	2021
Tunisko	14 342
Egypt	6 261
Pobřeží slonoviny	3 219
Guinea	1 968
Eritrea	1 885
	?
	?
	?
	?
	?

Zdroj: vlastní tvorba, data byla převzata z internetové stránky *Refugees Operational Data Portal by UNHCR. Mediterranean Situation. Refugee Situations*. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

6 Pedagogická aplikace

V této kapitole se zaměříme na to, jak téma migrace aplikovat do výuky. Dále si zde uvedeme základní přehled zdrojů, ze kterých může čerpat nejenom učitel, ale kdokoli se zájmem o dané téma, nebo i úplný laik, který se chce dozvědět něco nového a rozšířit si obzory v oblasti migrace. Cílem této práce není jednotlivé zdroje analyzovat. Jedná se pouze o baterii zdrojů, nápadů a inspirace k tématu migrace.

5.1 Přehled zdrojů a institucí věnujících se tématu migrace pro učitele

Publikace, příručky a brožury

Lidé v pohybu

- MALÍŘOVÁ, Eva, Petra FRÜHBAUEROVÁ, Kristýna HRUBANOVÁ a DŽESTR: *Lidé v pohybu: metodika pro práci s tématy uprchlictví a migrace*, Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s. a NaZemi, z. s. 2016

Ke stažení zde:

https://lidevpohybu.eu/wp-content/uploads/2016/04/Lide_v_pohybu_web.pdf

Více informací a doplňkové materiály zde: <https://lidevpohybu.eu/>

Lidé v pohybu je metodická příručka vydaná primárně pro skautské vedoucí, ale samozřejmě ji mohou využít i učitelé základních a středních škol. Metodika vznikla ve spolupráci české skautské organizace Junák – český skaut a organizace NaZemi v roce 2016. Z jejího podtitulu je zřejmé, že se věnuje problematice **uprchlictví** a **migrace**. Příručka je rozdělena do čtyř hlavních celků, které jsou dále rozděleny na jednotlivé kapitoly a podkapitoly. První celek nese název **Metodická podpora** a předkládá nám možné postupy, jak s publikací pracovat a také metody, kterých lze ve vztahu k tématům využít. Druhý celek je pojmenován **Informační manuál**, který přináší vzdělavatelům základní a stěžejní teoretické informace z oblasti migrace a integrace cizinců. Třetí celek je nazván **Cíle a aktivity** a tvoří jej návrhy konkrétních aktivit. Upozorňujeme, že většina aktivit je delších než 45 minut, což je standardní délka vyučovací hodiny. Učitelé se zde však mohou inspirovat a aktivity si upravit dle svých časových možností. Poslední čtvrtý celek je označen jako **Odkazy na další zdroje** a uvádí rozsáhlý seznam dalších zdrojů.

Uprchlíci před tabulí

- KOZMANOVÁ, Irena, Pavlína HONZÍKOVÁ a Jarmila DVOŘÁKOVÁ: *Uprchlíci před tabulí – Jak se žáky mluvit o migraci?. Metodická příručka pro učitele ZŠ k tématům globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, 2016

Ke stažení i více informací a doplňkové materiály zde:

<https://www.globalnirozvojovevzdelavani.cz/grv-materialy/grv-prakticky.html>

Živá knihovna v komiksech

- ARMUTIDISOVÁ, Irena a kol.: *Živá knihovna v komiksech. Metodická příručka: Jak pracovat s příběhy menšin ve výuce*. Amnesty International Česká republika 2016

Ke stažení zde: http://www.lidskaprava.cz/uploads/11_Aktuality/Piruka-web-final-mal.pdf

Více informací a doplňkové materiály zde:

<http://www.lidskaprava.cz/ucitel/novinky/metodicka-prirucka-jak-pracovat-s-pribehy-mensin-ve-vyuce>

Živá knihovna v komiksech je metodická příručka pro učitele základních a středních škol vydaná organizací Amnesty International v roce 2016. Příručka má pedagogům usnadnit práci zejména v oblasti průřezových témat, jakými jsou osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana (lidská práva), výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a multikulturní výchova. Autoři se zde zaměřili na problematiku menšin, diskriminaci a stereotypy, xenofobii a rasismus apod. Příručka má sedm hlavních kapitol, které se konkrétně věnují následujícím tématům: **Romové, Národnostní menšiny, Muslimové, Uprchlíci a migranti, LGBTI, Hendikepovaní a Lidé bez domova**. V rámci naší práce na téma migrace doporučujeme zaměřit se na kapitoly **Uprchlíci a migranti, Muslimové a Národnostní menšiny**. Ty jsou našemu tématu nejbližší. Metodická příručka je rozdělena do dvou částí. První část vždy obsahuje komiks k danému tématu, dále pak metodiku, jak s příběhem pracovat, doplňující informace k tématu pro učitele, a nakonec zajímavé odkazy a tipy na filmy, které mohou vyučující taktéž využít a dále se jimi inspirovat.

Druhou část tvoří návrhy aktivit do výuky, které vychází převážně ze zážitkové pedagogiky. Jedná se o rozsahem poměrně krátkou, ale obsahem velmi přínosnou příručku.¹⁰⁰

Elektronické zdroje

Česky:

- **ARPOK**
<https://arpok.cz/>
- **Amnesty International Česká republika**
<https://www.amnesty.cz/migrace>
- **Člověk v tísni**
<https://www.clovekvtisni.cz/>
- **Encyklopedie migrace**
<https://www.encyclopediaofmigration.org/>
- **Evropská komise**
https://ec.europa.eu/info/index_cs
- **Globální rozvojové vzdělávání**
<https://www.globalnirozvojovevzdelavani.cz/>
- **JSNS (dříve Jeden svět na školách)**
<https://www.jsns.cz/lekce/15226-migrace>
- **Lidé v pohybu**
<https://lidevpohybu.eu/>
- **NaZemi**

¹⁰⁰ ARMUTIDISOVÁ, Irena a kol. *Živá knihovna v komiksech. Metodická příručka: Jak pracovat s příběhy menšin ve výuce*. Amnesty International Česká republika, 2016, 89 s. ISBN 978-80-263-1029-7. Dostupné také z: <http://www.lidskaprava.cz/ucitel/novinky/metodicka-prirucka-jak-pracovat-s-pribehy-mensin-ve-vyuce>

<https://www.nazemi.cz/cs>

- **Občankáři**

<https://www.obcankari.cz/>

- **Sdružení pro integraci a migraci**

<https://www.migrace.com/>

- **UNHCR Česká republika**

<https://www.unhcr.org/cz/>

- **Web pro učitele o lidských právech**

<http://www.lidskaprava.cz/ucitel/>

Anglicky:

- **Atlas migrace**

<https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/data-hub/atlas.html>

- **Mezinárodní organizace pro migraci**

<https://www.iom.int/>

5.2 Modelová vyučovací hodina 1

Příprava na vyučovací hodinu

Téma hodiny: Migrace

Vzdělávací cíle:

- Žák za pomoci konkrétních příkladů vysvětlí pojem migrace (a uvede příklad migrace vnitrostátní a mezinárodní)
- Žák uvede alespoň šest příčin migrace a s jejich pomocí vysvětlí rozdíl mezi migrací nucenou a migrací dobrovolnou
- Žák uvede alespoň šest dopadů migrace, z toho tři pozitivní dopady (příležitosti) a tři negativní (ohrožení)

- Žák analyzuje dopady migrace: na migrující osoby; na společnosti, kam migranti přichází i na společnosti, odkud migranti odchází

Cílová skupina: žáci 9. tříd ZŠ a žáci SŠ

Časová dotace: 45 min

Zařazení do kurikula:

Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět – globalizace

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Evropa a svět nás zajímá

Multikulturní výchova – Multikulturalita

ÚVOD HODINY

Učitel provede organizaci výuky (přivítání, zápis do třídní knihy) a sdělí žákům cíl dnešní hodiny. Dále navodí téma sdělením hlavní myšlenky.

Hlavní myšlenka: Migrace je všude kolem nás. Často si ani neuvědomujeme, že lidé kolem nás, v naší rodině, naši známí i lidé různých profesí, na které narážíme, zažili migraci nebo jsou ovlivněni migrací, tedy pohybem v prostoru. Migrace není jen uprchlictví.

AKTIVITA I. – Migrace kolem nás

Časová náročnost: 10 min

Postup:

Učitel se postaví s žáky do kruhu. Vysvětlí, že bude postupně říkat různé výroky. Ten, kdo může za sebe na výrok odpovědět ANO, udělá krok doprostřed kruhu. Učitel i spolužáci tak uvidí, pro kolik lidí ze třídy výrok platí. Poté se všichni vrátí zpět do kruhu a následuje další výrok.

Ukázka výroků:

- Vím o někom v mé rodině, kdo se v průběhu svého života přestěhoval.
- Zním někoho, kdo se přistěhoval z jiné země/přestěhoval do jiné země (Nemusím jej znát dobře. Stačí třeba soused nebo známý rodičů, které znám spíš od vidění).
- Cizí jazyk, například angličtinu/francouzštinu/němčinu apod. mě učil rodilý mluvčí (i krátkodobě).
- Vyjel jsem někdy do zahraničí na cestovní pas.
- Zním osobně někoho, kdo pracoval nebo studoval v zahraničí.

Učitel vysvětlí, že všechny výroky mají něco společného s přesouváním lidí v prostoru. Zeptá se žáků, jak by vysvětlili pojem migrace. „Co je podle vás migrace?“ Nechá zaznít několik vyjádření a společně pak sestaví vlastní definici migrace.

Mělo by zaznít, že migrace je pohyb lidí v prostoru. Přesněji pokud se myslí mezinárodní migrace, což je nejobvyklejší užití termínu, tak jde o pohyb lidí v prostoru, při kterém člověk překročí hranice státu a v jiné zemi nějakou dobu pobývá (1 rok).

Migrace je tedy všude kolem nás. Ovlivňuje nás. Je přirozená, lidé se přesouvali v prostoru odnepaměti. V posledních desetiletích probíhá migrace díky změnám v dopravě a komunikaci (letecká doprava, internet, globalizovaná ekonomika) rychleji a ve větším měřítku než dříve. Migrace není jen uprchlictví!

AKTIVITA II. – Strom migrace

Časová náročnost: 30 min

Pomůcky: velké papíry a fixy do skupin

Pro lepší názornost si učitel může před hodinou na velký papír nebo na tabuli předkreslit strom v následující podobě:

- **Kmen:** do kmene vepíše téma stromu – „migrace“ (= téma, které budou žáci zkoumat)
- **Kořeny:** sem žáci vepíší důvody migrace, tedy odpověď na otázku: „Proč lidé migrují?“
- **Větve:** sem žáci dopíší dopady migrace, tedy odpověď na otázku: „Co migrace způsobuje?“ (dopady pozitivní i negativní)

Postup:

Učitel rozdělí žáky do skupin po 4 až 6 žácích. Sdělí žákům, že budou ve skupinách vypracovávat na velký papír „strom migrace“, který jim umožní podívat se na problém migrace komplexněji a v souvislostech. Představí strom (viz výše). Každá skupina dostane velký papír a fixy a dostane za úkol vytvořit svůj vlastní strom migrace.

Učitel zadá, že úkolem každé skupiny je v průběhu 10 minut ve svém stromě uvést alespoň:

- **Šest důvodů migrace** (společně si uvedou alespoň dva příklady – např. málo pracovních příležitostí v místě, odkud člověk pochází – a tedy cesta za prací; cesta za vzděláním...)

- **Šest možných dopadů/důsledků migrace** (alespoň tři pozitivní a alespoň tři negativní)

Starší žáky můžeme motivovat, aby uváděli dopady migrace:

- Na lidi, kteří migrují
- Na obyvatele zemí, kam lidé migrují
- Na stát (společnost) skupinu zemí, kam lidé migrují i odkud lidé migrují

Učitel a žáci si společně uvedou příklady dopadů migrace: např. v oblasti pracovní příležitosti

- Důsledky pro migranty: Zisk alespoň nějaké práce, aby bylo možné uživit rodinu. / Zisk lepší práce (lépe placená, zajímavá...).
- Důsledky pro obyvatele zemí, kam lidé migrují: Z hlediska uchazečů o pracovní místa: větší konkurence. Z hlediska zaměstnavatelů: více kandidátů = mám větší výběr, koho zaměstnám, tedy šanci najít kvalitní zaměstnance.
- Důsledky pro země, kam lidé migrují: Obsazení pracovních míst, na kterých chybí zaměstnanci/ Více pracovních sil na trhu práce.
- Důsledky pro země, odkud lidé migrují: Nedostatek zaměstnanců, často hlavně vzdělaných a schopných.

Skupiny mají čas na vypracování. Následuje společná reflexe, zpětná vazba, zopakování a upevnění cíle této hodiny.

Závěrečné rozloučení.

5.3 Modelová vyučovací hodina 2

Příprava na vyučovací hodinu

Téma hodiny: Migrace #2 (navazuje na hodinu předchozí)

Vzdělávací cíle:

- Žák na konkrétních příkladech rozlišuje mezi migrací nucenou (uprchlictví) a migrací dobrovolnou (migrace)
- Žák na konkrétních příkladech vysvětlí pozitivní a negativní dopady migrace
- Žák aktivně plní zadané úkoly ve formě pracovního listu
- Žák je ochoten diskutovat na aktuální téma – Migrace a Afrika

Cílová skupina: žáci 9. tříd ZŠ a žáci SŠ

Časová dotace: 45 min

Zařazení do kurikula:

Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět – globalizace

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Evropa a svět nás zajímá

Multikulturní výchova – Multikulturalita

ÚVOD HODINY

Učitel provede organizaci výuky (přivítání, zápis do třídní knihy) a sdělí žákům cíl dnešní hodiny.

AKTIVITA – Skutečné příběhy afrických migrantů

Časová náročnost: 40 min

Pomůcky: materiál (jednotlivé skutečné příběhy afrických migrantů), pracovní list (tabulka)

Postup:

Žáci vytvoří dvojice. Každá dvojice dostane příběh (viz příloha 1, některé dvojice budou mít stejné příběhy, to ale nevadí).

Postupné rozebírání jednotlivých příběhů vyžaduje čas. Pokud je učitel časově více omezen, stačí použít více stejných příběhů. Množství jednotlivých příběhů je na rozhodnutí učitele. Další příběhy možné probrat dle našich časových možností a cílů.

Úkolem každé dvojice je přečíst si dané příběhy. Učitel rozdá do dvojic tabulku (viz příloha 2) a každá dvojice bude mít za úkol vepsat do tabulky jméno dané osoby, odkud migroval, kam migroval, důvody k migraci, jaké pozitivní dopady migrace na danou osobu měla, jaké negativní dopady, a do které kategorie daní lidé patří (uprchlík – nucená, migrant – dobrovolná). Dvojice dostanou čas na vypracování, mezitím učitel na tabuli nakreslí tabulku podle přílohy 2. Dvojice postupně představí příběhy – osoby, důvody migrace atd. Jednotlivé dvojice se střídají v uvádění informací. Učitel do tabulky na tabuli píše správné odpovědi a podle potřeby doplňuje ke každému příběhu informace, uvedené v přílohách. Zvláště dbá na vysvětlení jednotlivých pojmů a kontextu k nim. Může žáky upozornit na některé historické či zeměpisné souvislosti. Žáci si mohou na základě informací provádět zápis do sešitu, doptávat se na nejasnosti apod.

Následuje reflexe a diskuse.

Učitel se ptá žáků:

- „Jaký příběh vás nejvíce zaujal?“
- „Co vás nejvíce překvapilo?“ atd.

Po této aktivitě je možné se vrátit ke stromům migrace z minulé hodiny a případně doplnit nové nápady a myšlenky získané z příběhů. Záleží samozřejmě na povaze příběhů. Příběhy si může učitel vytvořit vlastní podle toho, jaký konkrétní jev migrace chce probírat (např. žádost a azyl, pašeráctví apod.). Pro účely této diplomové práce jsem použila **skutečné příběhy afrických migrantů** ze stránky <https://iamamigrant.org/stories>. Ty jsem přeložila a upravila dle svých potřeb. Cílem je, aby žáci uvažovali nad migrací z různých úhlů pohledu – migrace má příčiny, negativní důsledky i pozitivní důsledky a s obojím je možné nějak pracovat. Migrace má pozitiva i negativa, stejně jako například světový obchod.

Učitel uzavře hodinu zopakováním a upevněním jejího cíle.

Závěrečné rozloučení.

PŘÍLOHA 1 – Skutečné příběhy afrických migrantů

1 JAMILA

Jamila se narodila a velkou část dětství žila v malé vesničce v Somálsku. Vesnice byla pustá, v odlehlé části, prašná a lidé zde museli pro vodu chodit do studen. Její matka byla každý rok těhotná nebo alespoň měla malé miminko, o které se musela starat. Měla celkem 16 dětí. Později se kvůli suchu celá rodina přestěhovala do Mogadiša, hlavního města. Těsně před tím, než zde vypukla občanská válka se rodina rozdělila a Jamilu poslali žít ke vzdáleným příbuzným do sousední Keni. Zde se přes své kamarády seznámila s australským turistou, který byl v Keni teprve druhý den. I přesto, že Jamila měla velmi špatnou angličtinu, se z nich stali přátelé. Později se do sebe zamilovali, vzali se a Jamila se přestěhovala do Austrálie. Rychle se naučila anglicky a začala studovat účetnictví na univerzitě v Melbourne. Jako volitelný předmět si vybrala informační technologie (IT) a úplně jim podlehla. Po studiích začala pracovat jako software programátorka a působila i ve velkých firmách v Evropě. Následně se vrátila zpět do Austrálie a stala se hlavní vedoucí informačního oddělení u australské letecké společnosti Qantas. Její šéfové i kolegové se shodují, že je práci oddaná a je pro firmy velkým přínosem. Ale nenechte se zmást, její první práci v Austrálii bylo mytí nádobí za 5 dolarů na hodinu (cca 81 Kč, ale v Melbourne).

2 KARIM

Karim se narodil do kočovné rodiny ve městě Ngaoundéré v severním Kamerunu. Jeho snem vždy bylo hrát fotbal za některý ze španělských týmů, a tak se v pouhých 10 letech ještě se svým kamarádem vydal na cestu do Evropy. Trvalo mu 4 roky než se přes Nigérii, Niger a Alžírsko dostal do Maroka, kde žil další 3 roky v horách s výhledem na Melillu (španělské město na území Maroka). Cestou si vydělával peníze vykonáváním všemožných prací. Mnohokrát ho na cestě také okradli. Vzali mu telefon, batoh, oblečení, peníze, vše, co měl. A tak musel začínat znovu od začátku. Nakonec vyšplhal přes ostnatý drát a ostré překážky, které tvoří trojitou bariéru mezi Marokem a Melillou, jednou z pouhých dvou pozemních hranic mezi Afrikou a Evropskou unií, a stanul na oficiálně španělském území. Nyní hraje fotbal za španělský tým Alma de Africa (v překladu „Duše Afriky“) v jihošpanělském městě Jerez de la Frontera. Tento tým se téměř celý skládá z migrantů a hrají v rámci druhé divize regionální ligy. Karim je spokojený, ale stále se nejedná o fotbal na profesionální úrovni, takže za hraní není placený. Výhodou ale je, že je díky týmu obklopený různými organizacemi a asociacemi, které mu pomáhají s poskytováním ubytování a právní podpory.

Karim říká, že být součástí týmu dalo smysl jeho jinak velmi těžkému životu. Tým je teď pro něj to hlavní.

3 FATUMA

Fatuma se narodila v Somálsku, ale celé dětství vyrůstala v sousední Keni. Rodina se přestěhovala poté, co byl její otec v Somálsku během občanské války zabit a její matka tak musela hledat bezpečnější místo. Její matka se kvůli rodině a příbuzným i nyní neustále pohybuje na somálsko-keňské hranici, což je velmi riskantní a nebezpečné místo. Fatuma se kvůli špatným životním podmínkám ovlivněným válkou rozhodla odejít do Evropy. Úspěšně se dostala do Německa, kde ale musela strávit dlouhou dobu v uprchlickém táboře. Nemohla tam pracovat, chodit do školy ani pokračovat ve vysokoškolském vzdělání. Nemohla tam dělat téměř nic. Byla to pro ni jedna z nejhorsích zkušeností v životě. Nyní v Německu pracuje jako sociální pracovnice. Dříve také spolupracovala s různými mezinárodními humanitárními organizacemi, většinou v oblasti pomoci dětem. Německo má ráda, ale Němci jsou podle ní trochu odměření. Když s nimi ale začne mluvit, do hovoru se zapojí a komunikují s ní. Fatuma si je vědoma, že se přestěhovala do úplně nové země s jinou kulturou, a tak se snaží být velice tolerantní, otevřená všemu novému a vzdělávat se ve všem potřebném pro život v Německu. Ráda říká, že jako nově příchozího člověka ji tu nikdo nezná, nikdo neví, kdo je, a tak jim to musí ukázat! Musí konat dobro pro svoji novou společnost a být produktivní. Jenom tak si jí začnou místní lidé vážit a brát ji jako sobě rovnou.

JMÉNO	ODKUD MIGROVAL	KAM MIGROVAL	PROČ (DŮVODY)	KATEGORIE	POZITIVNÍ DOPADY	NEGATIVNÍ DOPADY

JMÉNO	ODKUD MIGROVAL	KAM MIGROVAL	PROČ (DŮVODY)	KATEGORIE	POZITIVNÍ DOPADY	NEGATIVNÍ DOPADY
JAMILA	Somálsko – Keňa	Austrálie	Občanská válka, sucho, nová rodina, práce	Uprchlík – emigrant	Rodina, studium, práce, zkušenosti	Žádné (možná jí chybí africká rodina)
KARIM	Kamerun	Španělsko	Sen (fotbal), práce, lepší životní úroveň	(E)migrant (pracovní)	Fotbal (splněný sen)	Extremně náročná cesta Africkou, krádež
FATUMA	Keňa	Německo	Občanská válka, špatné životní podmínky	Uprchlík	Práce, zkušenosti, open-minded přístup	Uprchlícký tábor, strach o rodinu v Africe
...						

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat proces migrace z Afriky do Evropy na počátku 21. století. Cíl této práce byl naplněn. Základní pojmy a terminologie týkající se migrace byli vysvětleny. Příčiny migrace zpracované v migračních teoriích byly srozumitelně prezentovány. Základem je být seznámen s modelem „push – pull“ migračních faktorů. Čtenář byl seznámen s historickou kontinuitou situace na africkém kontinentu včetně dekolonizace. Aktuální situace byla přehledně zpracována do tabulek, které znázorňují země s nejvyšší produkcí migrantů a jejich konkrétní počty. Pro roky 2020 a 2021 byl zmíněn vliv celosvětové pandemie onemocnění COVID-19 na migraci z Afriky. V druhé části práce byly navrženy možnosti práce s tématem migrace ve výuce.

Téma migrace je velice složité a komplexní. Nelze obsáhnout všechny jeho atributy. Autor musí selektovat a třídit dostupné a relevantní informace.

Seznam použitých zkratek

AU	Africká unie
ČR	Česká republika
DESA	Útvar OSN pro hospodářské a sociální záležitosti
DRC	Demokratická republika Kongo
EU	Evropská unie
IDP's	Vnitřně vysídlené osoby
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
JAR	Jihoafrická republika
MMC	Centrum smíšené migrace
NELM	Nová ekonomie pracovní migrace
OAJ	Organizace africké jednoty
OSN	Organizace spojených národů
PICUM	Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants
SSA	Subsaharská Afrika
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
USA	Spojené státy americké

Anglicko-český slovníček důležitých pojmů

Asylum-seeker	Žadatel o azyl
Black Sea route	Migrační trasa přes Černé moře
Central Mediterranean route	Centrální středomořská migrační trasa
Chain migration	Řetězová migrace
Circular migration	Kyvadlová migrace
Circular route from Albania to Greece	Kyvadlová migrační trasa mezi Albánií a Řeckem
Civil war refugee	Válečný uprchlík
Collective migration	Kolektivní / skupinová migrace
Eastern Land Borders route	Migrační trasa přes východní hranice
Eastern Mediterranean route	Východní středomořská migrační trasa
Economic migration	Inovační / ekonomická migrace
Emigrant	Emigrant
Emigration	Emigrace
Environmental / climate refugee	Environmentální uprchlík
External migration	Vnější migrace
Family member	Rodinný příslušník
Forced migration	Nucená migrace
Highly skilled migrant	Vysoce kvalifikovaný migrant
Horn of Africa	Africký roh
Illegal immigrant	Ilegální / nelegální migrant
Immigrant	Imigrant
Immigration	Imigrace
Individual migration	Individuální migrace
Internal migration	Vnitřní migrace
Internally displaced persons	Vnitřně vysídlené osoby
International migration	Mezinárodní / vnější migrace
Irregular / illegal migration	Nelegální migrace
Labour migration	Pracovní migrace
Long-term migration	Dlouhodobá migrace
Maghreb	Maghreb
Mashreq	Mašrek
Mass migration	Masová migrace

Migrant	Migrant
Migration	Migrace
Non-immigration	Neimigrační / dočasná / přechodná migrace
Political refugee	Politický uprchlík
Re-emigration	Reemigrace
Refugee	Uprchlík
Regular / legal migration	Legální migrace
Returnee	Navrátilce
Sahel	Sahel
Short-term migration	Krátkodobá migrace
Sub-Saharan Africa	Subsaharská Afrika
Temporary migrant worker	Dočasný pracovní migrant
Temporary migration	Neimigrační / dočasná / přechodná migrace
Voluntary migration	Dobrovolná migrace
Western Balkan route	Balkánská migrační trasa
Western Mediterranean route	Západní středomořská migrační trasa

Seznam tabulek

- Tab. č. 1: Top 10 zemí původu migrantů přicházejících z Afriky do Evropy
- Tab. č. 2: Top 10 zemí původu migrantů přicházejících z Afriky do Evropy v letech 2019–2021
- Tab. č. 3: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2019
- Tab. č. 4: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2020
- Tab. č. 5: Počty migrujících osob z jednotlivých afrických zemí do Evropy v roce 2021

Seznam obrázků

- Obr. č. 1: Mapa Afriky a jejích regionů
- Obr. č. 2: Maghreb
- Obr. č. 3: Africký roh
- Obr. č. 4: Subsaharská Afrika
- Obr. č. 5: Sahel
- Obr. č. 6: Hlavní migrační trasy do zemí Evropské unie

Seznam literatury

Prameny a literatura

ARMUTIDISOVÁ, Irena a kol. *Živá knihovna v komiksech. Metodická příručka: Jak pracovat s příběhy menšin ve výuce*. Amnesty International Česká republika, 2016, 89 s. ISBN 978-80-263-1029-7. Dostupné také z: <http://www.lidskaprava.cz/ucitel/novinky/metodicka-prirucka-jak-pracovat-s-pribehy-mensin-ve-vyuce>

CABADA, Ladislav a David ŠANC. *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 431 s. ISBN 978-80-7380-357-5.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

HUNTINGTON, Samuel P. *Sřet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka, 2001, 447 s. ISBN 80-86182-49-5.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JIROUŠKOVÁ, Jana a Renata DIRNOVÁ. *Severní Afrika: Maroko, Alžírsko, Tunisko*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 167 s. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-914-0.

KELLER, Jan. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017, 227 s. Knižnice Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-249-4.

KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Přeložil Richard OLEHLA. Praha: Mladá fronta, 2008, 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Lidové noviny, 2012, 687 s. ISBN 978-80-7422-189-7.

KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. *Dějiny 20. století: učebnice pro střední školy*. Ilustroval Jaroslav DRAHOKOUPIL. Praha: Práce, 1995, 192 s. ISBN 80-86287-15-7.

KUNA, Zbyněk. *Země Afrického rohu: problémy a perspektivy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 189 s. ISBN 978-80-7380-629-3.

LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2009, 895 s. ISBN 978-80-7277-414-2.

PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-161-0.

PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Česká demografická společnost, 2005, 182 s. Acta demographica, 15. ISBN 80-239-4864-4.

PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. I, A-O. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-311-3.

PLECHANOVÁ, Běla a Jiří FIDLER. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997, 240 s. ISBN 80-85241-79-X.

POKORNÝ, Petr, ed. *Afrika zevnitř: kontinentem sucha a věčných proměn*. Praha: Academia, 2016, 381 s. ISBN 978-80-200-2627-9.

PORSCHE, Světlana. *Kulturní, historické a sociální souvislosti migrace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2019, 92 s. ISBN 978-80-7394-751-4. Dostupné také z: <https://publi.cz/download/publication/950?online=1>

RABUŠIC, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, výzkumné centrum Brno, 2003, 58 s. ISBN 80-239-2257-2.

ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008, 281 s. Ekonomie. ISBN 978-80-87071-62-5.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010, 179 s. ISBN 978-80-7422-021-0.

Elektronické zdroje

ADEPOJU, Aderanti. Migration in sub-Saharan Africa. *Current African Issues*. Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala [online]. 2008; vol. 37: 13 [cit. 2021-03-15]. ISSN 0280-2171.

Dostupné z:

<https://onlinelibrary.wiley.com/action/doSearch?AllField=Adepoju%2C+A.+Current+African+Issues>

African Union. *About the African Union* [online]. © The African Union Commission [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://au.int/en/overview>

African Union. *AU Chairperson* [online]. © The African Union Commission [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://au.int/en/cpau>

Amnesty International Česká republika. *Terminologie: Máte jasno v pojmech?* [online]. © Amnesty International Česká republika [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/migrace/terminologie>

BROŽOVÁ, Kristýna. *Ekonomický migrant, nelegální uprchlík, cizinec? Opravdu používáme a známe správné názvosloví?*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Program migrace, Člověk v tísni, o.p.s. Poslední změna 2020-04-14. [cit. 2020-09-23]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

DEMUTH, Andreas. *Some Conceptual Thoughts on Migration Research*. In: *refugeelawreader.org* [online]. Reproduced from B. Agozino (ed.) *Theoretical and Methodological Issues in Migration Research*. Ashgate Publishing, 2000. [cit. 2020-09-13]. ISBN 1-84014-557-9, s. 21-58. Dostupné z: <http://www.refugeelawreader.org/en/en/english/section-i-introduction-to-international-refugee-law-background-and-context-1/i1-history-of-population-movements-migrants-immigrants-internally-displaced-persons-and-refugees/i11-the-concepts/extended-readings-1.html>

European Commission, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *SHARE – Horn of Africa* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/where/africa/share-horn-of-africa_en

European Commission, Joint Research Centre. *Many more to come? Migration from and within Africa*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, 35 s. ISBN 978-92-79-79363-9, doi 10.2760/1702, JRC 110703, s. 7-9. Dostupné z: https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/africa_policy_report_2018_final.pdf

European Commission. *Migration and Home Affairs: Long-term migration* [online]. [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/long-term-migration_en

European Commission. *Migration and Home Affairs: Migration* [online]. [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/migration_en

European Commission. *Migration and Home Affairs: Short-term migration* [online]. [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/short-term-migration_en

Foresight. *Migration and Global Environmental Change: Future Challenges and Opportunities* [online]. Final Project Report. The Government Office for Science, London [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/migration-and-global-environmental-change-future-challenges-and-opportunities>

Frontex. *Migratory Map* [online]. © 2021 FRONTEX [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

Institut pro politiku a společnost. *Migrační krize červenec–září 2017* [online]. Institut pro politiku a společnost, říjen 2017, 6 s. [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2017/10/IPPS_Migrac%CC%8Cni%CC%81-krize-c%CC%8Cervenec-z%CC%81r%CC%8Ci%CC%81-2017_.pdf

International Organization for Migration. *Glossary on Migration* [online]. IOM, 2019, 234 s. [cit. 2020-09-07]. ISSN 1813-2278. Dostupné z: <https://www.iom.int/glossary-migration-2019>

KREJČÍ, Václav. *Migrace z Afriky do Evropy*. In: *clovekvtsni.cz* [online]. Migrace v souvislostech, Člověk v tísni, o.p.s. Poslední změna 2016-07-20. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/vaclav-krejci-migrace-z-afriky-do-evropy-3303gp>

MÁNERT, Oldřich a agentura Reuters. *Nová uprchlická cesta do Evropy? Pašeráci testují plavbu přes Černé moře*. In: *iDnes.cz* [online]. Poslední změna 2017-09-14, 1:00 SEČ. [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/uprchlici-trasa-cerne-more-rumunsko.A170913_135850_zahranicni_ert

Ministerstvo zdravotnictví České republiky. *Onemocnění aktuálně: COVID-19 a SARS-CoV-2* [online]. Národní zdravotnický informační systém, Krajské hygienické stanice, Ministerstvo zdravotnictví ČR. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19--napoveda>

Mixed Migration Centre (2021) *The impact of COVID-19 on refugees and migrants on the move in North and West Africa* [online]. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: www.mixedmigration.org

OBRUČA, Dominik. *Vnitřní migrace – přehlížený fenomén, který mění svět*. In: *migraceonline.cz* [online]. Poslední změna 2019-07-23. [cit. 2020-09-12]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vnitri-migrace-prehlizeny-fenomen-ktery-meni-svet>

Rada Evropské unie. *Africký roh: geostrategická priorita EU – závěry Rady (10. května 2021)* [online]. [cit. 2021-05-14]. s. 2. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8135-2021-INIT/cs/pdf>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Greece: See Arrivals Dashboard – December 2020* [online]. Dashboards & Factsheets, Data & Statistics, Situation Reports / Updates.

Poslední změna 2021-02-22. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85039>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Italy Sea Arrivals Dashboard – December 2020* [online]. Dashboards & Factsheets. Poslední změna 2021-01-29. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/84531>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Mediterranean Sea Arrivals in 2015: by Arrival Location, Country, Demographic and Country of Origin breakdown* [online]. Data & Statistics. Poslední změna 2016-01-22. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/46781>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Mediterranean Situation* [online]. Refugee Situations. Poslední změna 2021-11-28. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Refugees and Migrants Arrivals to Europe in 2017* [online]. Dashboards & Factsheets. Poslední změna 2018-02-16. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/62023>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Refugees and Migrants Arrivals to Europe in 2018 (Mediterranean)* [online]. Dashboards & Factsheets. Poslední změna 2019-03-22. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/68529>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Refugee and Migrant Arrivals to Europe in 2019 (Mediterranean)* [online]. Dashboards & Factsheets. Poslední změna 2020-03-18. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/74670>

Refugees Operational Data Portal by UNHCR. *Spain: Sea and Land Arrivals – December 2020* [online]. Dashboards & Factsheets. Poslední změna 2021-01-19. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/84312>

SÁL, Karel. *Migrační krize: kvóty a žaloby* [online]. Institut pro politiku a společnost, leden 2018, 5 s. [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2018/01/Migra%C4%8Dn%C3%AD-krize-IPPS.pdf>

STOJANOV, Robert. *Tváře migrace: klimatická migrace* [online]. Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, 2021, 10 s. ISBN 978-80-907574-5-5. Dostupné z: <https://tvaremigrace.cz/novinky/pripadova-studie-klimaticka-migrace/>

Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016. Poslední změna 2016-06-07. [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-rizeni-a-planovani-obrany-statu.aspx>

The World Bank. *Economic Integration in the Maghreb* [online]. World Bank Middle East and North Africa Region, October 2010. ©2010 The International Bank of Reconstruction and Development/The World Bank [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/969341468278074872/pdf/575190WP0Box353768B01PUBLIC10Maghrebpub.pdf>

UNHCR The UN Refugee Agency, Česká republika. „Uprchlíci“ a „migranti“ [online]. Poslední změna 2016-09-05. [cit. 2020-09-12]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>

UNHCR The UN Refugee Agency. *Global Trends: Forced Displacement In 2019*. [online]. Poslední změna 2020-06-18. © 2020 United Nations High Commissioner for Refugees [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf>

UNHCR The UN Refugee Agency. *Global Trends: Forced Displacement In 2020* [online]. © 2021 UNHCR [cit. 2021-06-29]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles* [online]. [cit. 2021-02-

04]. s. 61. Dostupné z: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *Refugees and Migrants Sea Arrivals in Europe in 2016*. In: *reliefweb.int* [online]. Situation Report. Poslední změna 2017-02-03. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/greece/refugees-migrants-sea-arrivals-europe-monthly-data-update-december-2016>

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *UNHCR Refugee and Migrant Arrivals to Europe in 2019 (Mediterranean)*. In: *reliefweb.int* [online]. Situation Report. Poslední změna 2020-03-18. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/spain/unhcr-refugee-and-migrant-arrivals-europe-2019-mediterranean-january-december-2019>

United Nations, UN News: Global perspective Human stories. *UN-backed report reveals rising climate change risk across Africa* [online]. Poslední změna 2021-10-18. [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2021/10/1103362>

VÍTKOVÁ, Kateřina. *Rozvrácené státy: Nejmladší země světa byla symbolem naděje. Brzy ji pohltí válka*. In: *Aktuálně.cz* [online]. Poslední změna 2020-09-13 [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/rozvracene-staty-jizni-sudan/r~9d155590f3fa11eaa25cac1f6b220ee8/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Gregorová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Africké souvislosti migrace do Evropy na počátku 21. století
Název v angličtině:	African context of migration to Europe at the beginning of the 21 st century
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je analyzovat proces migrace z Afriky do Evropy na počátku 21. století. První kapitola se zabývá teoretickými aspekty práce. Druhá se věnuje teoretickým aspektům migrace. Následující kapitola se týká politicko-geografických souvislostí migrace na africkém kontinentu. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na migraci z afrického kontinentu do Evropy. Závěrečná kapitola podává informace o možnostech aplikace tématu do výuky.
Klíčová slova:	migrace, Afrika, Evropa, migrant, uprchlík, migrační trasa, dekolonizace, Africká unie, Maghreb, Africký roh, Subsaharská Afrika, Sahel, Jižní Súdán
Anotace v angličtině:	The aim of the master's thesis is to analyse the process of migration from Africa to Europe at the beginning of the 21 st century. The first chapter deals with the thesis's theoretical aspects. The second one is devoted to theoretical aspects of migration. The following chapter involves political and geographic context of migration only in Africa. The fourth chapter focuses on migration from Africa to Europe. The last part gives us information about how to apply this topic into the lessons.
Klíčová slova v angličtině:	migration, Africa, Europe, migrant, refugee, migration route, decolonization, African Union, Maghreb, Horn of Africa, Sub-Saharan Africa, Sahel, South Sudan
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	73 stran
Jazyk práce:	čeština